

A blurred photograph of a crowd of people walking, likely at a public event or festival. The image is dominated by the lower half of the frame, showing legs and feet in motion. The colors are warm and slightly desaturated, with a mix of browns, oranges, and yellows. The background is out of focus, suggesting a large, open space.

# **Teamteaching: samen onderweg**

## **Een leidraad voor de praktijk**

Mieke Meirsschaut & Ilse Ruys



**Teamteaching: samen onderweg**  
Een leidraad voor de praktijk





---

## Colofon

---

**Teamteaching: samen onderweg**

Een leidraad voor de praktijk

Januari 2018

**Auteurs:** Mieke Meirsschaut & Ilse Ruys

**Cover en vormgeving:** Opgemaakt

**Foto's modellen teamteaching:** Anne-Sophie De Lembre, Arteveldehogeschool

Deze leidraad kwam tot stand met middelen van de Vlaamse Gemeenschap, Ministerie van Onderwijs en Vorming.

Je kan de leidraad ook raadplegen op [www.steunpuntsono.be](http://www.steunpuntsono.be)

Het materiaal uit deze leidraad mag gebruikt worden voor niet-commerciële doeleinden, mits duidelijke vermelding van de auteurs en bron. Deze brochure werd gedrukt op FSC-papier.

**Meer informatie:** [mieke.meirsschaut@arteveldehs.be](mailto:mieke.meirsschaut@arteveldehs.be)

© STEUNPUNT ONDERWIJSONDERZOEK

---

## Routeplanner

---

1. Wegwijzer .....	6
2. Samen onderweg: wat is teamteaching, wat is co-teaching? .....	8
3. De bestemming: waarom aan de slag met teamteaching? .....	12
4. Verschillende wegen leiden naar...: een variatie aan teamteachingsmodellen .....	24
5. Teamteaching: succesvol samen onderweg .....	42
6. Compagnons de route: bronnen en gidsen .....	68

## Wegwijzer

### Wat?

Deze leidraad staat vol praktische handvatten over teamteaching en werd ontwikkeld op basis van een onderzoek naar teamteaching, uitgevoerd door onderzoekers van de Arteveldehogeschool vanuit het Steunpunt Onderwijsonderzoek. Deze leidraad is gebaseerd op rijk bronnenmateriaal, nl. een (inter)nationaal literatuuronderzoek<sup>1</sup> en focusgroepen<sup>2</sup> met ervaringsdeskundigen en experts in teamteaching uit het Vlaamse basisonderwijs. Voor de leesbaarheid nemen we hier geen referenties op. Je kunt ze raadplegen in het rapport van de literatuurstudie.

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Gemeenschap, Ministerie van Onderwijs en Vorming. We onderzochten verschijningsvormen, beweegredenen, randvoorwaarden en implicaties van teamteaching, voor leerlingen, leerkrachten en de school.

Meer info vind je op [www.steunpuntsono.be](http://www.steunpuntsono.be)  
of via [mieke.meirsschaut@arteveldehs.be](mailto:mieke.meirsschaut@arteveldehs.be)

### Voor wie?

Werk je samen met leerlingen? Wil je leerlingen nog beter kunnen begeleiden bij het leren? Hoop je sterker voor de klas te staan door jouw expertise te combineren met die van een collega? Wil je meer samenwerking in je schoolteam? Ben je benieuwd naar de mogelijkheden van teamteaching? Vraag je je af op welke manier teamteaching succesvol kan zijn?

Werk je samen met leerkrachten? Overweeg je teamteaching? Wil je weten waarom andere scholen ermee starten? Teamteaching kan verschillende vormen aannemen, wil je weten wat er allemaal mogelijk is? Ben je benieuwd naar de do's en don'ts? Deze leidraad helpt je de weg te vinden.

<sup>1</sup> Meirsschaut, M., & Ruys, I. (2017). *Teamteaching: Wat, waarom, hoe en met welke resultaten? Een verkenning van de literatuur. Eindrapport literatuurstudie.*

Gent: Steunpunt onderwijsonderzoek.

<sup>2</sup> Meirsschaut, M. & Ruys, I. (2017). *Methodologisch addendum bij de praktijkbrochure: "Teamteaching: samen onderweg. Een leidraad voor de praktijk".*

Gent: Steunpunt onderwijsonderzoek.

---

---

## Op weg

In deze leidraad zijn de volgende pictogrammen opgenomen:



**Citaten:** uitspraken van leerkrachten, directies, zorgcoördinatoren, onderzoekers en ondersteuners (uit focusgroepen)



**Tips - richtinggevers:** concrete suggesties voor wie aan de slag wil gaan met teamteaching



**Stapstenen:** om bepaalde valkuilen te vermijden of om de zaken anders aan te pakken



**Verwijzingen:** verbanden tussen rubrieken in de leidraad



**Gevolgen van teamteaching:** waar teamteaching toe kan leiden, welke positieve of negatieve gevolgen je mag verwachten





## 2. Samen onderweg: wat is teamteaching, wat is co-teaching?

Teamteaching en co-teaching zijn hip in onderwijs. Maar wat is het nu precies?

Bij **teamteaching** gaat het om :

- \* een samenwerking tussen verschillende leerkrachten, soms ook van leerkrachten met niet-leerkrachten
- \* lesgevers die kwaliteitsvol onderwijs willen voor elke leerling en vinden dat ze dat beter samen dan alleen kunnen waarmaken
- \* niet zomaar een samenwerking: de lesgevers bereiden samen (een deel van de) lessen voor, ze voeren ze samen uit en ze reflecteren samen over voorbije lessen.

*“In **teamteaching** werken meerdere onderwijsprofessionals samen aan kwaliteitsvol onderwijs voor al hun leerlingen. De samenwerking situeert zich zowel in het voorbereiden en uitvoeren van lessen, als in de reflectie op hun gedeelde lesopdracht.”*



En **co-teaching** dan? Co-teaching is een specifieke vorm van teamteaching tussen een gewone leerkracht en een collega met expertise over leerlingen met specifieke onderwijsbehoefte. De leerkrachten werken samen om leerlingen met specifieke onderwijsbehoefte alle kansen te geven om zich te ontwikkelen in het gewoon onderwijs. Die duopartner kan zelf ook leerkracht zijn, bv. een leerkracht uit het buitengewoon onderwijs, of een andere vooropleiding of functie hebben zoals een logopedist, ergotherapeut, zorgjuf, kinderverzorgster, ondersteuner, enzovoort.

Onder leerlingen met specifieke onderwijsbehoefte verstaan we: kinderen en jongeren die specifieke ondersteuning nodig hebben om goed te kunnen ontwikkelen. Het gaat om noden die extra zijn, naast wat alle leerlingen nodig hebben bij goed onderwijs.



*Wij zijn begonnen met co-teaching omdat ik een kind met autisme in de klas had. De directie vroeg wie dat zag zitten en ik was wel kandidaat. Ik voelde me niet te oud om te leren maar wist niet goed waar ik aan begon, alleen dat het met iemand was vanuit buitengewoon onderwijs.*

In de literatuur, in mediaberichten en in de praktijk worden 'teamteaching' en 'co-teaching' door elkaar gebruikt. Voor de duidelijkheid spreken we in deze leidraad steeds van teamteaching. Dan bedoelen we: alle mogelijke vormen van teamteaching, dus ook co-teaching. Wanneer wat we schrijven enkel van toepassing is op co-teaching, nl. voor een klasgroep met één of enkele leerlingen met specifieke onderwijsbehoefte waarbij een leerkracht samenwerkt met iemand met specifieke expertise hieromtrent, dan noemen we het ook expliciet 'co-teaching'. Voor de leesbaarheid spreken we telkens van 2 leerkrachten die samenwerken, maar uiteraard is wat we schrijven ook geldig voor trio's, kwartetten of meer collega's die teamteachen. 'Leerkrachten' mag je lezen als onderwijsprofessionals en dus als iedereen die werkt met en voor leerlingen op school.

**Teamteaching kan veel verschillende vormen aannemen.** Er zijn verschillende manieren om de lestijden in teamteaching te organiseren, om collega's met elkaar te matchen en om leerlingen te groeperen. Enkele voorbeelden:

*Lestijden organiseren bij teamteaching*



*Wij zitten met 30 in de klas. In de voormiddag staan juf Kaat en Caroline samen, in de namiddag enkel juf Kaat.*

*Wij wilden onze 2 groepen van het 1e leerjaar samenvoegen en samen voor de hele groep van 50 verantwoordelijk zijn. Onze directie ging akkoord!*

*Twee jaar geleden al maakten we van ons 3e en 4e leerjaar een graadsklas, met dus 2 juffen.*

*Ik kom als zorgjuf 2 voormiddagen per week in het 5e leerjaar en juf Ilse en ik doen dan aan teamteaching.*

*Onze leerkrachten die 4/5 werken staan vier dagen in de week voor één klasgroep en om de zoveel weken staan ze ook een dag in teamteaching in een andere klas. Zo doorbreken we het 'mijn klas = mijn groep-gevoel' en is iedereen mee verantwoordelijk.*

*Ik ben klasondersteuner in drie klassen; in september kom ik vooral als observator in elke klas om de noden in kaart te brengen. Daarna beslissen we samen waar en onder welke*

*vorm we zullen teamteachen. We bekijken dat week per week. Het gebeurt dat we de leerlingen af en toe herverdelen over de drie klassen, als dat zinvol blijkt.*

*In onze groep 2,5- tot 3-jarigen zitten ongeveer 65 kleuters. We zijn met 3 teamteachers en krijgen ook 3 halve dagen extra ondersteuning van de 'vlinderjuf'.*

### Team van teamteachers samenstellen



*Als leerkracht 1<sup>e</sup> leerjaar werk ik nu al 3 jaar samen met een collega die voorheen 25 jaar in de 1<sup>e</sup> kleuterklas stond.*

*Ik ben logopediste van opleiding en kom uit het buitengewoon onderwijs. In het tweede leerjaar zijn er o.a. 7 anderstalige nieuwkomers die grote moeite hebben met lezen en schrijven. Twee halve dagen per week co-teachen juf Mieke en ik, vooral in de lees- en taallessen.*

*Ik ben nog maar 2 jaar geleden afgestudeerd en doe aan teamteaching met een collega die al 15 jaar het 6<sup>e</sup> leerjaar doet.*

*We staan allebei al meer dan 5 jaar in de 3<sup>e</sup> kleuterklas. Sinds kort doen we het samen. Mijn talenten zijn vooral muzische en mijn co-collega is bijzonder sterk op talig vlak.*



### Leerlingen groeperen bij teamteaching

*Het gaat om het heel bewust groeperen van kinderen, telkens opnieuw.*

*Wij werken met een kop-, buik- en staartgroep maar bekijken dat voor elk domein afzonderlijk. Leerlingen evolueren ook doorheen het schooljaar en komen dan in een ander groepje terecht. Ook de leerkrachten wisselen regelmatig van groep.*

*Onze klasgroepen zijn classe unique, dus verschillende leeftijden door elkaar.*

*Meestal vertrekken we vanuit een instructiemoment in de grote groep, en dan zwermen de leerlingen uit naar de kleinere groepjes. Soms werken ze dan vrij zelfstandig, anderen komen in een meer begeleide groep terecht, en dat wisselt.*

*Wij maken onze groepjes zo dat één collega kan preteachen bij kinderen die dat echt nodig hebben, terwijl de andere nog verdiepend doorgaat bu. op een vorig thema.*



---

### 3. De bestemming: waarom aan de slag met teamteaching?

---

Waarom overwegen schoolteams om aan de slag te gaan met teamteaching? We vroegen aan Vlaamse leerkrachten, zorgcoördinatoren en directies waarom zij kiezen voor teamteaching. Schoolteams verwachten voornamelijk dat teamteaching kan helpen om leerlingen beter te begeleiden en om leerkrachten sterker te maken in die begeleiding. Bij elke beweegreden vroegen we ook in welke mate schoolteams ervaren dat die verwachtingen ingelost worden.

Belangrijk genoeg om te benadrukken: **teamteaching kan nooit een doel op zich zijn**, het is wel een mogelijke manier om aan kwaliteitsvol onderwijs te werken voor leerlingen en leerkrachten. Het is daarom belangrijk om als team bewust na te denken en te praten over je redenen om te starten met teamteaching. Waarom willen wij ermee starten? Wat verwachten wij ervan? *“Directies hebben soms andere beweegredenen dan het leerkrachtenteam.”* Bespreek eventuele verschillen. Ga samen op zoek naar een reden die door het hele team gedragen wordt.

## BEWEEGREDEN 1: “We kiezen voor teamteaching om onze leerlingen beter te kunnen begeleiden”

De verschillen tussen kinderen in een zelfde leeftijdsgroep worden groter en ook complexer. Leerlingen hebben een verschillend leertempo en brengen verschillende (onderwijs-) ervaringen binnen in de klas. Meer leerlingen hebben een moedertaal die niet het Nederlands is, hebben specifieke onderwijsbehoeften omwille van een beperking of groeien op in armoede. Elk kind heeft recht op redelijke aanpassingen en op een aanpak afgestemd op zijn of haar noden.



*Het is het eerste jaar dat ik het eerste leerjaar doe. Ik kom soms handen tekort bij momenten. Anderstalige nieuwkomers, kinderen met problemen. Ik moet kinderen teleurstellen, kan niet iedereen tegelijkertijd helpen. Via teamteaching lijkt me dat minder, lijkt inspelen me beter mogelijk.*

*Het is geen leuk gevoel als je alleen staat en het gevoel hebt dat je tekortschiet.*

Leerkrachten geven aan dat het hen soms niet meer lukt om alle nodige ondersteuning te bieden aan de kinderen in hun klas. Ze zien in teamteaching een kans om met meer leerkrachten voor de klas **beter te kunnen inspelen op wat hun leerlingen nodig hebben.**

Tegelijk met een toenemende diversiteit wordt ook de **inclusieve kijk** op onderwijs steeds vanzelfsprekender. Dit zet schoolteams aan het denken over de organisatie van zorg. Waar kinderen met specifieke onderwijsbehoeften vroeger vooral uit de klas gehaald werden om ondersteuning te krijgen, bv. door een zorgleerkracht, zien scholen nu ook kansen om deze kinderen in de klas te begeleiden. De zorgleerkracht en klasleerkracht doen dan aan teamteaching. De klasleerkracht, die de ondersteuningsbehoeften van de kinderen misschien wel het best kent, richt zich bij teamteaching bv. tot de kinderen die extra begeleiding nodig hebben, terwijl de zorgleerkracht de rest van de klas voor zijn/haar rekening neemt. Die rollen worden het best af en toe omgewisseld.

Steeds meer scholen beschouwen ‘zorg in de klas’ als minder stigmatiserend en verwachten dat ook andere kinderen iets hebben aan de extra ondersteuning. Via co-teaching kan zorg ten goede komen aan alle kinderen in de klas.

Teamteaching kan ook gezien worden als een manier om leerlingen beter te begeleiden bij de **overgang naar het secundair onderwijs**, waar het hebben van meerdere leerkrachten en les volgen in verschillende klasgroepen gebruikelijk is.



**Kun je met teamteaching leerlingen daadwerkelijk beter begeleiden?** *In focus-gesprekken stelden we die vraag aan o.a. leerkrachten, zorg-coördinatoren en directies. Dit is wat ze vertelden:*

Door met twee of meer collega's voor een groep te staan, leer je de **leerlingen beter kennen**. Je ziet sneller wat je leerlingen kunnen en nog niet kunnen en wat ze nodig hebben om te leren. Je kunt beter **differentiëren** en inspelen op de onderwijs-behoefte van een klasgroep.



*Vier ogen zien meer: je ziet meer, je kent de kinderen beter. Door met twee voor de klas te staan, merk je vlugger op of de ontwikkeling van een kind verloopt zoals bij leeftijdsgenoten.*

Teamteaching helpt om je brede basiszorg te versterken. Het lukt beter om snel te reageren wanneer iets niet lukt voor een kind en je kunt beter inspelen op wat er bij de kinderen leeft. Leerlingen moeten minder wachten op hulp of een antwoord van de leerkracht. Ze worden **sneller geholpen**. Bovendien

vinden ze het fijn om van twee leerkrachten les te krijgen; verschillende leerkrachten leggen dezelfde leerstof soms op een andere manier uit.



*Ik denk dat de waarde van het preventief werken bij teamteaching heel hoog ligt. Bij ons was er in het begin veel weerstand dat er door teamteaching – waarbij er niet langer apart zorg uit de klas zou gebeuren – minder remediëring zou zijn, maar we merken dat er nu veel ruimte is en kansen zijn voor preventief werken.”*

*Er is ook meer tijd voor elk kind: om een extra stimulans te geven, er eens naast te gaan zitten,... Er zijn meer kansen tot differentiatie.”*

*In de kleuterklassen, waar hechting belangrijk is, kunnen kinderen door de teamteaching vlugger bij iemand terecht en kunnen ze ook echt kiezen met welke leerkracht-persoonlijkheid hun noden het best matchen. Dat trekt zich ook door naar de lagere school: leerlingen kunnen altijd terecht bij iemand waarmee het klikt of kan klikken.*

Met twee of meer collega's is het mogelijk om leerlingen **meer oefenkansen** te geven, zeker wanneer je leerlingen regelmatig groepeerd in kleinere groepen. Leerlingen hebben ook meer kans een leerkracht te vinden waar ze zich goed bij voelen en waar ze vragen aan durven te stellen. Dankzij teamteaching vinden leerkrachten iets gemakkelijker tijd en ruimte om bv. een

gesprekje met een kind apart te voeren. Teamteachers vertellen dat hun leerlingen ook op sociaal-emotioneel vlak groeien dankzij teamteaching.

Zorg in de klas in de vorm van teamteaching werkt **minder stigmatiserend**, zeker wanneer alle kinderen vaak in verschillende groepen en met verschillende leerkrachten werken. Bovendien behoud je als klasleerkracht ook zicht op het leerproces van bepaalde leerlingen, omdat ze niet langer 'uit' de klas gaan om ondersteund te worden. Uit de literatuurstudie blijkt ook dat zorg-in-de-klas ervoor zorgt dat leerlingen meer continuïteit in instructie krijgen en dat ze de strategieën die ze leren van de co-teacher meer gebruiken in de klas, ook wanneer de co-teacher er niet is.



*Kinderen met bepaalde noden kunnen door teamteaching op een onopvallende manier hun begeleiding krijgen. Geen kat kijkt dan raar op.”*

*Voor zorg werden vaak dezelfde kinderen uit de klas gehaald, maar door teamteaching vinden kinderen het normaal dat ze steeds met wisselende groepen en leerkrachten zitten en van banken en plaatsen wisselen. Het valt dan niet zo sterk op als je wat meer bij de ‘zwakkere’ kinderen bent. Het stigmatiseren wordt minder voor de kinderen.*



Uit het literatuuronderzoek blijkt verder dat via teamteaching de kwaliteit van de lessen verhoogt, dat **leerlingen beter en sneller leren** en dus betere leerresultaten behalen, bv. voor lezen en wiskunde. Voor Vlaanderen is er tot nu toe nog onvoldoende onderzoek gebeurd naar de gevolgen voor het leren van leerlingen.

#### Let wel op voor een aantal mogelijke valkuilen:

Doordat je met twee of meer leerkrachten voor de klas staat, ben je soms geneigd om leerlingen te snel te helpen. Wees je hiervan bewust en probeer leerlingen zoveel mogelijk te **ondersteunen in hun zelfstandigheid** en probleemoplossend vermogen. Leer je leerlingen bv. zelf inschatten of en welke hulp ze nodig hebben, bv. met gebruik van een blokje op hun bank waarmee ze aangeven 'ik kan zelfstandig aan het werk'; 'ik vraag hulp aan een medeleerling' of 'ik heb een vraag voor de leerkracht'.

Teamteaching maakt het mogelijk om leerlingen sneller en beter te helpen, maar de aanwezigheid van meerdere leerkrachten kan ook verwarrend zijn, zeker wanneer dat verschilt van dag tot dag. Wanneer je niet voltijds met twee of meer voor de klas staat, maar wisselend van dagdeel tot dagdeel, dan kun je het best **zorgen voor voorspelbaarheid** via bv. een weekrooster of kalender waarop je aangeeft wanneer welke leerkrachten in de klas zijn.

Let op dat ook **leerlingen die sterk zijn** in bepaalde domeinen zich voldoende begeleid voelen. Je kunt hierover het best af en toe in gesprek gaan met je leerlingen. Volgende vragen zijn van belang: *'Wat heb jij nodig om dit doel te bereiken? Hoe word jij graag geholpen? Wie of wat kan jou die hulp bieden in de klas? Wat is er haalbaar in deze groep, voor deze leerkrachten?'*



*Ze vragen zich dan af wanneer de co-teacher er wel of niet is. We geven dan een planning om het duidelijk te maken.*





## BEWEEGREDEN 2: “We kiezen voor teamteaching om de leerkrachten te ondersteunen. Ze staan er dan niet meer alleen voor, vullen elkaar aan, leren van elkaar en staan zo sterker voor de klas.”

Bij het streven naar kwaliteitsvol onderwijs voor elke leerling is het belangrijk aandacht te geven aan de **ondersteuning** die een **leerkracht** nodig heeft om zijn leerlingen te begeleiden.

*Het is niet alleen voor kinderen een meerwaarde, maar als je bezig bent met onderwijs op maat, dan moet je ook zorg dragen voor je leerkrachten, en alleen kunnen ze dat niet meer. Ze hebben meer draagkracht met twee.*

*Ze hebben door de SES-lestijden heel wat ambulante ondersteuning, maar die komen binnenwaaien en al het voorbereidingswerk blijft voor de klastitularis.*

Extra ondersteuning in de klas onder de vorm van ambulante begeleiding (bv. enkele uren ondersteuning door een zorgjuf, gon-begeleider, SES-leerkracht, ...) kan ervaren worden als te beperkt, te weinig systematisch of te kort omdat de hoofdverantwoordelijkheid bij de klasleerkracht blijft.

Teamteaching kan een manier zijn om de **verantwoordelijkheid** over een groep leerlingen te **verdelen** onder meerdere collega's en zo de **draagkracht** te verhogen. Zo kan een leerkracht zich op de werkvloer zelf ondersteund voelen.

Teamteaching geeft bovendien de kans om de **unieke, specifieke kennis van elke** leerkracht te combineren, benutten en **elkaar te versterken**. Het uitgangspunt is dat leerkrachten samen meer kunnen bereiken dan alleen.

Eén manier om sterktes van leerkrachten te combineren is wanneer iemand met kennis van het omgaan met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften samen voor de klas komt met bv. iemand met expertise op pedagogisch-didactisch vlak. Over **co-teaching tussen een leerkracht gewoon en buitengewoon onderwijs** getuigt iemand:

*Het gaat om de verbindende samenwerking. Leerkrachten buitengewoon hebben natuurlijk een bepaalde expertise die kan ingezet worden, maar het werkt nooit alleen vanuit die kant. Het gaat wel om een samen zoeken...*

Leerkrachten kunnen elkaar ook **versterken** in de klas **vanuit** hun **ervaring**, bv. wanneer een jonge starter samenwerkt met een ervaren leerkracht of een leerkracht lager onderwijs met een leerkracht kleuteronderwijs.



*Veel jonge leerkrachten haken af in het onderwijs, en veel oudere leerkrachten moeten door het opschuiven van de pensioenleeftijd langer doorwerken. Er is nog nooit gesproken over wat ze in een bepaalde periode voor elkaar kunnen betekenen.*

In de literatuur wordt er niet enkel beschreven dat leerkrachten elkaar kunnen versterken via teamteaching, maar ook dat het mogelijk kansen schept voor het **professionaliseren van leerkrachten**. Het samen werken en daarover samen reflecteren kan ervoor zorgen dat leerkrachten leren van elkaar. In focusgroepen met Vlaamse leerkrachten werd het eigen leren nooit zo expliciet genoemd als een reden om te starten met teamteaching, wel als een positief gevolg ervan.



**Voelen leerkrachten zich daadwerkelijk ondersteund door teamteaching? Voelen ze zich sterker als ze samen voor de klas staan? Leren ze van elkaar?**

Leerkrachten, zorgcoördinatoren, directies en ondersteuners benoemden in de focusgroepen een aantal gevolgen van teamteaching voor leerkrachten. Eén ervan is dat de unieke combinatie van de vaardigheden, talenten en expertise van twee collega's meer oplevert dan de vaardigheden, talenten en expertise van elk apart. **Leerkrachten leren van elkaar** en versterken elkaar professioneel door samen les te geven.



*Als je met mensen samenwerkt met een verschillende achtergrond, met een logo, een ergo,... Iedereen heeft zijn eigen achtergrond en specialisatie. Het is zo verrijkend om allemaal vanuit een verschillend standpunt naar een kind te kijken.*

*We hebben een leerkracht die heel vaardig is met smartboard, de andere totaal niet. Ze is gegroeid omdat ze de ondersteuning had van de andere om met het smartboard te werken, stond ze alleen dan had ze dat niet gehad.*

Leerkrachten leren vooral door samen te **reflecteren** over hoe ze samenwerken, waarom iets belangrijk is voor hen, wat hun verwachtingen zijn, hoe ze iets ervaren hebben, of wat ze hun collega net wel of niet zagen doen. Teamteaching zorgt voor professionalisering doordat leerkrachten in teamteaching meer en grondiger over hun lespraktijk praten. Bovendien gaat het leren verder dan het duo van teamteachers. Het delen van ervaringen met teamteaching kan ook collega's uit andere klassen in een schoolteam inspireren.



*Als je samen je lessen voorbereidt en bespreekt, dan krijg je wel een andere kijk op de dingen. Het gebeurt dat iemand die al 20 jaar voor de klas staat, zegt 'ik geef die les op die manier', terwijl de andere leerkracht voorstelt 'moesten we dat nu eens zo doen'....*

*Een student en mentor die teamteachen, dat biedt wellicht ook meer kansen dat de know-how van de student naar de mentor gaat... een mentor die vaak al 20 jaar geleden afgestudeerd is.*

Ook in de teamteachingsliteratuur wordt er vrij uitgebreid omschreven hoe leerkrachten leren van elkaar op het vlak van kennis, inzicht, vaardigheden, opvattingen, gedrag en het zich competent voelen om voor de klas te staan.



Daarnaast zeggen leerkrachten dat ze dankzij het intense samenwerken in teamteaching met meer “*goesting en passie*” voor de klas staan. Het is leuker lesgeven, zeker ook bij moeilijke of eerder saaie lesonderwerpen. Ze vinden **emotionele steun** bij elkaar, waardoor ze het beter volhouden. Ze zijn elkaars stand-in op momenten dat een collega zich wat ziek voelt of het moeilijk heeft, bv. met een leerling met probleemgedrag.



*Het brengt rust: ik ben niet de enige die verantwoordelijk is. Bij teamteaching leren ze dat ‘samen zoeken naar aanleiding van iets wat goed of minder goed is’, professioneel is! Met twee zie je toch meer... Het gaat niet over juist of fout. Door samen in dialoog te gaan, komen we tot nieuwe ideeën.*



*Het is zo waardevol, ik voel me beter in mijn job, ik sta er niet alleen voor. Ik word ondersteund, ik kom liever naar school, ik ga minder moe naar huis en ik leer veel van mijn collega. Dat is belangrijk in het kader van burn-out, maar ook in het kader van jonge leerkrachten die snel uitstromen uit het onderwijs.*

*Soms zeggen leerkrachten mij: ik ben maar half en half, mocht ik er alleen voor staan, ik zou niet komen. Maar ik kom nu toch omdat ik weet dat er iemand is die even kan overnemen als het niet meer gaat.*

Door de **verantwoordelijkheid** over een groep **te delen** met een collega voelen leerkrachten zich ook **zelfzekerder**. Het stelt hen gerust dat ze het niet allemaal zelf moeten weten of alleen moeten beslissen. Ze kunnen samen naar een oplossing zoeken, wanneer iets niet goed gaat.

Een gedeelde verantwoordelijkheid over een groep leerlingen betekent ook dat teamteachers de **werklast** van voorbereidingen, verbeterwerk, enzovoort **delen**. Het feit dat je hulp kunt vragen aan elkaar, maakt een verschil. Teamteachers steunen elkaar daarnaast in taken die buiten de klasmuren plaatsvinden, zoals oudercontacten, zorgoverleg, enzovoort.

Ook hier is aandacht nodig voor enkele mogelijke valkuilen:



Net zoals collega's elkaar kunnen oppeppen en motiveren, zo kan het ook gebeuren dat teamteachers elkaar negatief besmetten. Probeer de eventuele neerslachtige of negatieve houding van één of enkele collega's bespreekbaar te maken, zodat collega's opnieuw elkaar's positieve stand-in kunnen worden.



Het kan bij momenten erg intens zijn om steeds met een collega samen voor de klas te staan.



*Wanneer de tijd beperkt is, merk ik dat mensen sneller geneigd zijn om door te gaan en te zeggen 'we moeten hier niet prutsen met de tijd, we moeten er het maximale uithalen'. Als er maar één dag in de week co-teaching is, wil je daar alles uithalen. Dat is wel zeer hevig, zeer intensief...*

*Veel leerkrachten ervaren alleen maar positieve dingen. Ze willen niet meer terug naar hoe het vroeger was.*

Soms voelt die intensiteit aan als een verlies van autonomie, omdat je voor heel veel aspecten niet meer alleen, maar met twee beslist. Als dit gevoel overheerst, dan is het belangrijk om dat uit te spreken en samen te zoeken naar wat kan helpen. Het kan bv. werken om dan tijdelijk voor teamteaching van het parallel of sequentieel model te kiezen. Dan vinden collega's soms de rust terug in de samenwerking en houden ze energie over om wel samen voor te bereiden en te reflecteren.



Na een fijne ervaring met teamteaching kun je je als leerkracht onzeker voelen om opnieuw alleen voor de klas te staan. Dat is niet verwonderlijk. Dat wijst erop dat je een sterke samenwerking had. Bespreek je bezorgdheid met je collega's of directie, zodat zij er rekening kunnen mee houden.






## BIJKOMENDE BEWEEGREDEKENEN

Het gebeurt dat scholen, in één adem met bovenstaande redenen, nog bijkomende argumenten noemen om te starten met teamteaching. We geven enkele voorbeelden:

*“Teamteaching leeft momenteel sterk in onderwijs en we willen verkennen of het ook iets voor ons is”.* Schoolteams zien soms goede voorbeelden van teamteaching in andere scholen, in binnen- of buitenland, die hen inspireren. Ze gaan op zoek naar de waarde ervan voor hun onderwijs en hun schoolteam. Dit zijn vaak scholen die willen groeien, die op zoek zijn naar vernieuwing of bepaalde routines willen doorbreken.

*“Onze klasgroepen worden zo groot, we krijgen bijkomende lestijden maar geen bijkomende lokalen, vandaar teamteaching.”* Het gebeurt dat een school bijkomende lestijden genereert, maar over onvoldoende lokalen beschikt om aparte klasgroepen te maken. Met twee of meer leerkrachten verantwoordelijkheid dragen, kan dan helpen om het lesgeven in grotere groepen haalbaar te maken.

 Let op: als de teamteaching niet voltijds kan gebeuren, is het voor de klasleerkracht niet evident op de momenten dat hij of zij er alleen voor staat. Dan blijft hij of zij namelijk met een grote groep over. Dat geldt ook wanneer er een teamteacher ziek is. Bespreek vooraf op welke manier leerkrachten met grote klasgroepen ondersteund kunnen worden op die momenten.

*“Lerarenopleidingen kiezen voor teamteaching om de overgang van de opleiding naar de klaspraktijk te verbeteren.”*

Leerkrachten in opleiding komen dan per twee voor een klas te staan of doen aan teamteaching samen met de klasleerkracht. Uit onderzoek blijkt ook dat studentleerkrachten zich in teamteaching effectief meer door elkaar gesteund voelen op sociaal-emotioneel vlak en het delen van verantwoordelijkheden ook zien als een manier om de werklast te verlichten. Teamteaching onder studenten of tussen student en mentor creëert bovendien extra leerkansen in het samen plannen, samen lesgeven en samen reflecteren.



Let op: voor leerkrachten in opleiding is het soms niet vanzelfsprekend om als stagiair(e) in een teamteachingsklas terecht te komen. Het is belangrijk dat student en mentor(en) begeleid worden bij de samenwerking in teamteaching.

Nog een reden om te kiezen voor teamteaching vanuit lerarenopleidingen is dat het moeilijk is om genoeg geschikte mentoren en stageplaatsen te vinden. Wanneer studenten met twee voor een klas praktijkervaring opdoen, zijn er **minder stageplaatsen en opgeleide mentoren** nodig.

*“Teamteaching kan een manier zijn om ook leerkrachten zonder mandaat godsdienst in het katholiek onderwijs te kunnen inzetten.”* De leerkrachten en directies in de focusgroepen herkenden deze beweegreden niet. Toch blijkt uit de literatuur en uit recente mediaberichten<sup>1</sup> dat deze reden wel bijkomende kansen biedt voor teamteaching in Vlaamse katholieke scholen.

### Tijd voor een tussenstop:

*Schoolteams hebben verschillende argumenten voor teamteaching die voornamelijk onder twee grote, sterk samenhangende, redenen te plaatsen zijn:*

- 1. teamteaching om leerlingen beter te kunnen begeleiden*
- 2. teamteaching om leerkrachten sterker te maken in het begeleiden van hun leerlingen*

<sup>1</sup> Aanleiding hiervoor was de verklaring van de Vlaamse bisschoppen en Erkende Instantie over het vak Rooms-Katholieke godsdienst in het onderwijs (21 september 2017), die te raadplegen is via <https://www.kuleuven.be/thomas/uploads/file/vak-godsdienst/vak-rk-godsdienst-bisschoppen-erkende-instantie-20170921.pdf>



## 4. Verschillende wegen leiden naar...: een variatie aan teamteachingsmodellen

Uit literatuur- en praktijkonderzoek blijkt dat er verschillende modellen zijn om teamteaching te organiseren. Een overzicht van de mogelijkheden:

- \* Observatiemodel - Observation model
- \* Coachingsmodel - Coaching model
- \* Ondersteuningsmodel - Assistent teaching model
- \* Sequentieel model - Sequential teaching model
- \* Parallel model – Parallel teaching model
- \* Hoekenwerk-model - Station teaching model
- \* Interactief model - Teaming model

Mogelijk vind je in andere bronnen andere overzichten van modellen terug (met minder modellen of met andere model-namen). Laat je hierdoor niet in de war brengen. Het aantal modellen of de benamingen zijn minder belangrijk dan de manier waarop je ze gebruikt. Bovendien is teamteaching veel meer dan de 7 modellen.

Vooraleer we meer informatie geven over de 7 modellen, zetten we een aantal tips op een rij:



*Ik vind dat teamteaching niet alleen mag samenvallen met de les die je in een model giet. Teamteaching begint al van bij de leerlingen in de rang.*



## Hoe ga je aan de slag met de modellen van teamteaching?



### MIX MAXIMAAL<sup>1</sup> is de boodschap!

- \* **Varieer in** het toepassen van de verschillende **modellen**. Alleen dan kan teamteaching maximaal renderen.
- \* **Zet een model doelgericht in**. Het overzicht van modellen is geen kookboek met vaste recepten. Denk samen na welk model het beste bij je leerdoel en je leerlingengroep past.
- \* **Wissel rollen** binnen één model. Ook dat is cruciaal om leerwinst te halen uit je teamteaching.
- \* **Pas de groepering van je leerlingen aan** het gekozen model en het leerdoel aan. Je kunt groepen op verschillende manieren samenstellen: heterogeen of homogeen, binnen een leeftijdsgroep of leeftijdsoverstijgend, grote en kleine groepen, enzovoort.



Het kan in het begin comfortabel zijn, zeker wanneer 2 collega's elkaar nog niet goed kennen, dat de ene leerkracht bv. altijd observeert of ondersteunt terwijl de collega-leerkracht instructie voor de hele klasgroep geeft.

Op langere termijn is het goed dat ook de andere leerkracht instrueert terwijl de ene in de observatie- of ondersteunende rol kruipt. Het wisselen van rollen geeft meer kansen om van elkaar te leren en het zorgt er voor dat leerkrachten zich evenwaardig kunnen voelen in de samenwerking.

Teamteachers beginnen vaak met één of twee modellen. Dat is prima! Het mag daar echter niet bij blijven. Moedig elkaar aan om ook andere modellen uit te proberen. Het gebeurt ook dat teamteachers die tijdelijk problemen hebben in de samenwerking steeds in één zelfde model vervallen. Maak dit bespreekbaar. Zoek samen uit bij welk ander model collega's zich ook comfortabel kunnen voelen en probeer het uit.

### Tijd voor een tussenstop:

*Mix modellen, rollen en groeperingen maximaal en doe 'de mix' doelgericht*

<sup>1</sup> Vrij naar de slogan 'de mix is de max' uit Jennes, A. (2017). Co-teaching. Samen voor de klas: een meerwaarde? Zorgbreed, 55, 14(3), p 14-21; en Jennes, A. (2017). Krachtig leren in de klas: kies voor co-teaching. In dialoog, 2(2), p 21-27.



## Een variatie aan teamteachingsmodellen...

We beschrijven nu de 7 teamteachingsmodellen na elkaar. Voor elk model duiden we hoe de samenwerking in teamteaching eruit ziet in de voorbereiding, uitvoering en reflectie van een les(fase). Het is net door het samenwerken in de drie fasen dat leerkrachten kansen krijgen om van elkaar te leren. Let op: deze drie fasen maken deel uit van een cyclisch proces dat telkens opnieuw doorlopen wordt. De fasen volgen elkaar ook niet per se in deze volgorde op en lopen soms door elkaar. Zo gebeurt het dat je reflecteert (bv. over een vorige les) tijdens het voorbereiden van een nieuwe les.



*Naast reflectie over een vorige les, is het erg belangrijk dat teamteachers ook samen praten en nadenken over hun visie op goed onderwijs, op teamteaching, op de verdeling van verantwoordelijkheden bij teamteaching, enzovoort. Deze vorm van reflectie nemen we in onze beschrijving van de modellen niet op, maar kun je wel lezen bij de randvoorwaarden van teamteaching op p. 60 en volgende.*



HET OBSERVATIEMODEL



HET COACHINGSMODEL



HET ONDERSTEUNINGSMODEL



HET SEQUENTIEEL MODEL



HET PARALLEL MODEL



HET HOEKENWERKMODEL



HET INTERACTIEF MODEL

## HET OBSERVATIEMODEL



**Voorbeeld:** "Wil jij tijdens je observatie extra letten op de concentratie van deze leerling? Zijn er elementen die zijn concentratie verstoren? Wanneer is hij wel geconcentreerd aan het werk?"

### voorbereiding

*De leerkrachten bereiden samen de les voor en bespreken vooraf de focus van de observatie. Die kan gericht zijn op één of enkele leerlingen, al dan niet gelinkt aan de leerdoelen of bepaalde zorgen (bv. gedrag, concentratie,...).*

### uitvoering

*Iemand geeft de les, iemand observeert één of meerdere kinderen in de klas.*

### reflectie

*De leerkrachten reflecteren over de voorbije les(fasen), met specifieke focus op wat ze kunnen leren uit de observatie, bv. over de onderwijs-behoeften van de geobserveerde leerling(en) en hoe ze daar nog beter op kunnen inspelen. Ze bekijken waar er eventueel bijsturing of opvolging nodig is.*

## Waarom dit model?

- \* Het is geschikt om een klasgroep of leerling te leren kennen.
- \* Het kan inzicht geven in de onderwijsbehoefte van een klasgroep of een leerling.
- \* Het geeft een klasleerkracht de kans om te observeren; iets wat moeilijker is wanneer je alleen voor de klas staat.



*De zorgleerkracht die kijkt naar de kinderen met een bepaalde bril, vanuit haar expertise.*

## Let op:

- \* Het wisselen van rollen tussen teamteachers is bij het observatiemodel extra belangrijk. Zeker bij co-teaching gebeurt het dat het steeds de co-teacher is die gaat observeren, terwijl het net een kans is voor de klastitularis om de rol van observator op te nemen wanneer je met twee voor de klas staat.
- \* Soms twijfelt men of het observatiemodel wel een echt model van teamteaching is. Het is een echte vorm van teamteaching, op voorwaarde dat je ook bij de voorbereiding en reflectie SAMENwerkt en dat je je niet beperkt tot dit model.
- \* Een observator toelaten in je klas vinden sommigen niet gemakkelijk. Bespreek je twijfels hierover.

## HET COACHINGSMODEL



**Voorbeelden:** “Ik twijfel wat aan mijn instructiegedrag in die groep. Ik zal eens een paar activiteiten plannen met die groep leerlingen zodat je kunt observeren als je langs komt wat ik nog anders zou kunnen doen, ok?” en “Ik krijg het onthaalmoment niet afgewerkt binnen de voorziene tijd, en ik weet niet waar dat aan ligt? Kom je eens kijken in mijn klas zodat we kunnen bekijken wat ik anders zou kunnen doen?”

### voorbereiding

*De ene collega stelt een vraag naar coaching aan de andere. De leerkrachten bereiden samen de les voor. Collega's spreken af hoe ze elkaar zullen ondersteunen.*

### uitvoering

*De ene collega ondersteunt de andere coachend, door te observeren, elkaar aan te vullen, vragen te stellen, iets voor te doen, enzovoort.*

### reflectie

*Collega's reflecteren op de voorbije les(fasen), voornamelijk vanuit 'de coachingsvraag', nl. wat er van elkaar geleerd kan worden en wat er eventueel nog meer nodig is aan bijsturing of opvolging.*

## Waarom dit model?

- \* Het helpt om de aanpak van een collega beter te leren kennen.
- \* Het kan inzicht geven in de ondersteuningsbehoeften van een leerkracht.
- \* Het is geschikt om bij moeilijkere, complexe vragen samen op zoek te gaan naar een antwoord dat past bij een specifieke klasgroep en leerkrachten.



*Coaching heeft niet per se met leeftijd te maken. Ik ken mensen van 58 die willen bijleren terwijl je jonge mensen hebt die zeggen dat ze het allemaal al weten.*

## Let op:

- \* Dit model is nauw verwant met het observatiemodel. Het verschil zit hem in de focus: het observatiemodel focust op de leerling(en), het coachingsmodel focust op de leerkracht.
- \* Coaching werkt het best als je vanuit een vraag naar hulp of ondersteuning kunt vertrekken. Leerkrachten vinden het niet gemakkelijk om collega's te coachen. Vanuit een concrete hulpvraag lukt dat vaak beter.

- \* *“Jij bent de expert, vertel nu maar hoe het moet”*, zo werkt het niet bij coaching. Coaching gaat uit van evenwaardigheid tussen teamteachers: de coachende en de gecoachte leerkracht zijn niet hetzelfde maar wel even-waardig. Ze gaan samen op zoek, al doende.
- \* Teamteaching vanuit het coachingsmodel duurt soms slechts enkele lessen of weken, zeker in het geval van co-teaching. Wanneer de collega's samen een antwoord gevonden hebben op de hulpvraag, dan kan de klasleerkracht vaak opnieuw alleen verder in de klas. Moeilijkere vragen lossen zich echter niet in 1-2-3 op. Neem dan voldoende de tijd om samen te reflecteren. Bespreek wat er eventueel nog meer nodig is aan ondersteuning. Zoals bij alle modellen wordt het coachingsmodel best doelgericht afgewisseld met andere modellen.
- \* Een collega als observator of coach toelaten in je klas vinden sommigen niet gemakkelijk. Begin eventueel met het observeren van leerlingen, pas daarna het observeren van collega's.



*Bekijk daarom zeker de informatie over het observatiemodel op p. 14-16.*

## HET ONDERSTEUNINGSMODEL



**Voorbeeld:** “Bij het kringmoment aan het einde van de schooldag zingt de ene leerkracht liedjes en doet zij enkele afsluitende spelletjes. De andere leerkracht haalt telkens 5 kleuters uit de kring om jassen aan te doen. Zo wordt de onderwijstijd maximaal benut.”



### voorbereiding

*De leerkrachten bereiden samen de les voor en bespreken welke leerlingen extra ondersteuning nodig hebben en hoe die er kan uitzien.*

### uitvoering

*De ene collega neemt de leiding over de lesfase, geeft de klassikale instructies, de andere gaat rond in de klas om leerlingen te ondersteunen die het nodig hebben.*

### reflectie

*Collega's reflecteren over de voorbije les(fasen), over de vorderingen van de leerlingen, over de mate waarin de ondersteuning effectief was en waar er eventueel bijsturing of opvolging nodig is.*

### Waarom dit model?

- \* Het kan inzicht geven in de ondersteunings- en onderwijsbehoeften van één of enkele leerlingen.
- \* Het is een model dat gemakkelijk toepasbaar is als je elkaars instructiestijl nog niet zo goed kent.
- \* Het maakt een klassikale aanpak mogelijk, ook wanneer bepaalde kinderen hierbij extra ondersteuning nodig hebben.

### Let op:

Het wisselen van rollen is extra belangrijk bij het ondersteuningsmodel. Zeker bij co-teaching gebeurt het dat het steeds de co-teacher is die ondersteunt. Het ondersteuningsmodel biedt ook de klastitularis de kans om de rol van ondersteuner op te nemen en zo het leerproces van kinderen met specifieke onderwijsbehoeften actief te begeleiden.

## HET SEQUENTIEEL MODEL



**Voorbeeld:** “In immersieonderwijs gaf ik het merendeel van de wiskundelessen. De toepassingen gaf mijn collega in het Frans. We spraken dan af wat aan bod was gekomen zodat zij de toepassingen daarop kon aanpassen.”

### voorbereiding

*De leerkrachten bereiden samen de lesfase, les of lessenreeks voor en verdelen daarbij de inhoud en instructieactiviteiten onder elkaar. Indien ze elk apart volledige lessen opnemen, dan spreken ze af hoe ze elkaar op de hoogte houden van de vorderingen van de les en leerlingen.*

### uitvoering

*De collega's zijn samen aanwezig in de klas en nemen afwisselend de leiding voor één of enkele lesfasen OF elke collega neemt één of enkele volledige lessen alleen op.*

### reflectie

*Collega's reflecteren over de voorbije les(fasen), over de vorderingen van de leerlingen, over de mate waarin de (sequentiële) aanpak effectief was en waar er eventueel bijsturing of opvolging nodig is. Ze informeren elkaar daarbij ook over lesfasen die ze niet samen uitvoerden.*

## Waarom dit model?

- \* Soms is het voor een bepaald leerdoel of een lesfase niet nodig om met twee leerkrachten tegelijk beschikbaar te zijn in de klas. Dan kan het volstaan om samen voor te bereiden, apart uit te voeren en opnieuw samen te reflecteren.
- \* Soms lukt het praktisch niet om een bepaalde lesfase of les met 2 leerkrachten te geven.
- \* Het laat toe om leerkrachten in een bepaalde les/lesdeel in te zetten op hun talenten.

## Let op:

Bij dit model is het belangrijk om extra tijd te nemen voor een gezamenlijke voorbereiding en reflectie, om te compenseren dat je niet (altijd) alles samen uitvoert voor de klasgroep.



*Ik heb het moeilijk met het sequentieel model, omdat je de voeling mist met wat de collega aan het geven is. Ik vind het samen uitvoeren zo belangrijk.*

## HET PARALLELE MODEL



**Voorbeeld:** “In onze gradsklas 1-2 leerjaar doen we een deel van de taalles parallel. Voor het technisch lezen bv. maken we twee deelgroepen op basis van het leesniveau. Juf Veerle begeleidt het duo-lezen in een groep van leerlingen die allemaal minimum op AVI2 zitten en die vrij zelfstandig aan de slag kunnen. Meester Bart leest luidop met een groepje met voornamelijk anderstalige leerlingen.”

### voorbereiding

*De leerkrachten bereiden samen de les voor en verdelen de klasgroep in (gelijke of ongelijke) deelgroepen, op basis van de leerdoelen en specifieke onderwijsbehoeften van de leerlingen. Ze bespreken de aanpak die nodig is voor elke deelgroep.*

### uitvoering

*Elke collega geeft dezelfde lesinhoud of werkt aan dezelfde leerdoelen in een deelgroep, mogelijk met een andere aanpak.*

### reflectie

*Collega's reflecteren over de voorbije les(fasen), over de vorderingen van de leerlingen, over de mate waarin de aanpak effectief was en waar er eventueel bijsturing of opvolging nodig is.*

## Waarom dit model?

- \* Het laat toe om leerlingen doelgericht te groeperen.
- \* Het is geschikt om aan leerdoelen te werken die veel interactie met de leerlingen of begeleiding vragen, zoals schrijf-motoriek, rekenvoorwaarden, enzovoort.
- \* Het is minder stigmatiserend omdat leerlingen die voor een bepaald onderdeel extra ondersteuning nodig hebben hiervoor niet 'uit de klas' gehaald worden.
- \* Het laat toe om bij probleemgedrag de groepsdynamiek te veranderen door bepaalde leerlingen in andere deelgroepen te plaatsen.

## Let op:

Bij het parallel model is het belangrijk om regelmatig te wisselen in de manier waarop je leerlingen groepeerd, zoniet kan het stigmatiserend werken voor leerlingen om steeds in de 'staartgroep' te zitten.

## HET HOEKENWERKMODEL



**Voorbeelden:** “Als we hoekenwerk doen in het 5e leerjaar, dan is elke hoek een ander vak. De leerlingen schuiven door naar een nieuw vak na 20 min. Ze vinden het leuk om Nederlands en Frans door elkaar te krijgen.” en “Wij doen de rekenles in het 1e leerjaar vaak in hoekenwerkmodel om de leerlingen meer speels te laten leren. We voorzien 3 groepjes waarvan er 1 groep zelfstandig aan het werk is en 2 groepjes telkens door een leerkracht begeleid worden.”

### voorbereiding

*De leerkrachten bereiden samen de les voor en bepalen op basis van de leerdoelen welke werkhoeken en materiaal nodig zijn en wie welke begeleiding op zich neemt.*

### uitvoering

*De collega's begeleiden elk apart een kleine deelgroep in één werkhoeke. De andere leerlingen zijn zelfstandig of in kleine groepjes aan het werk in andere hoeken.*

### reflectie

*Collega's reflecteren over de voorbije les(fasen), over de vorderingen van de leerlingen, over de mate waarin de aanpak in de verschillende werkhoeken effectief was en waar er eventueel bijsturing of opvolging nodig is.*

### Waarom dit model?

- \* Het is geschikt om leerlingen in kleinere groepen zelfstandig of onder begeleiding te laten werken.
- \* Het laat veel afwisseling in aanpak, materiaal, lesinhouden en doelen toe. Leerlingen vinden dat vaak erg fijn.

### Let op:

- \* Het vraagt relatief veel voorbereiding om elke werkhoeke te voorzien van het nodige materiaal en de gepaste instructie.
- \* De mogelijkheden van hoekenwerk hangen ook af van de klasgroep. Bij leerlingen met probleemgedrag is het goed om met twee overzicht over de klas te kunnen houden. Bij hoekenwerk in een moeilijkere klasgroep vraagt dat extra aandacht.

## HET INTERACTIEF MODEL



**Voorbeeld:** “De zorgjuf en ik hebben samen een klasgesprek begeleid over ‘iedereen is anders en iedereen is ok’. We hebben meerdere kinderen met diagnoses en bijzondere noden in onze klas. Het voelde comfortabel aan om dat samen te doen, door de gevoelige thematiek. We vertelden eerst zelf hoe ‘anders’ wij zijn, terwijl we toch allebei juf zijn. Daarna stelden we vragen en lieten we kinderen aan het woord. Met twee lukt het soms beter om een gepaste vraag te stellen, goed te reageren en tegelijk in te schatten of elke leerling zich ok voelt bij het gesprek.”



### voorbereiding

*De leerkrachten bereiden samen de les voor en bekijken op basis van de leerdoelen wat er nodig is om de les(fasen) in interactie met elkaar te kunnen vormgeven.*

### uitvoering

*De collega's geven een lesfase samen voor de hele klasgroep en zijn daarbij voortdurend in interactie met elkaar en met de leerlingen. De ene legt uit terwijl de andere dingen toont, ze duiden elk om beurt een leerling aan om te antwoorden, ze vullen elkaar aan, enzovoort.*

### reflectie

*Collega's reflecteren over de voorbije les(fasen), over de vorderingen van de leerlingen, over de mate waarin de interactieve aanpak effectief was en waar er eventueel bijsturing of opvolging nodig is.*

## Waarom dit model?

- \* Je past het toe wanneer je met twee in interactie meer te bieden hebt dan alleen, bv. bij het overbrengen van complexe inhoud of het oefenen van bepaalde vaardigheden.
- \* Het kan een positief effect hebben op de aandacht van de klasgroep. Leerlingen hebben meerdere leerkrachten om naar te kijken of luisteren.
- \* Het werkt goed om een les interactief als groep te starten en vervolgens de klasgroep uit te splitsen via een hoekenwerkmodel of parallel model.

## Let op:

- \* Dit model lukt beter wanneer je elkaar een beetje kent en op elkaar kunt inspelen.
- \* Het variëren van modellen is altijd belangrijk, maar bij het interactief model is het extra belangrijk goed in te schatten hoe lang je interactief zal teamteachen aan één stuk, omdat het een intense vorm van werken is, zowel voor leerkrachten als voor leerlingen.



## 5. Teamteaching: succesvol samen onderweg

Met welke elementen hou je het best rekening wanneer je aan teamteaching doet? Er zijn een aantal voorwaarden voor succes. Je zal merken dat verschillende elementen onderling sterk met elkaar verbonden zijn. Randvoorwaarden hangen ook samen met de gevolgen van teamteaching: wat is nodig om dit tot een succes te maken? We zetten de belangrijkste voorwaarden op een rij.



*Sommige implicaties komen vanzelf en zijn positief, omdat ze het resultaat zijn van goede teamteaching. Sommige negatieve implicaties komen omdat er randvoorwaarden niet vervuld zijn.*

## Succesvol samen onderweg: professionalisering en ondersteuning

Om goed te starten met teamteaching vinden leerkrachten en directie het nodig dat een team zich kan verdiepen in wat het is, hoe het vorm kan krijgen, waarmee je het best rekening kan houden, enzovoort.

*We hebben er een jaar voor genomen om de mensen voor te bereiden en dat was ook wel nodig.*

Scholen die teamteaching willen proberen, organiseren vaak een **uitwisselmoment of studiedag** met het team **over het wat, waarom en hoe van teamteaching**. Het overzicht van **teamteachingsmodellen** kan helpen om het concreter te maken en werkt inspirerend voor leerkrachten om aan de slag te gaan. Het vraagt soms wat tijd om de modellen beter te leren kennen en toepassen.

### De modellen van teamteaching

- \* Stel de modellen één voor één voor en laat deelnemers er in duo's of grotere teams één model uit kiezen en ermee experimenteren tegen een volgende bijeenkomst. Wissel ervaringen uit.
- \* Laat collega's uit je eigen team of uit een naburige school met (enige) ervaring hun lesvoorbeelden en materiaal koppelen aan de modellen.

*Uitwisselen over de modellen helpt om mensen mee te krijgen, omdat ze van een collega horen dat het zijn nut heeft en dat het werkt.*

Om praktijkvoorbeelden te zien en te horen, gaan leerkrachten **bij elkaar kijken in de klas** of bezoeken ze andere scholen met ervaring. Leerkrachten leren ook van elkaar door teamteachers te horen praten over hun ervaringen in de klas.

*Juf Katrijn is gaan kijken in een school met al enkele jaren ervaring en heeft een aantal praktische dingen gezien, bv. voor het binnenkomen in de klas, hoe dat praktisch te organiseren zodat er zo weinig mogelijk tijd verloren gaat. Die voorbeelden worden dan niet per se helemaal overgenomen, maar leerkrachten zetten dat naar hun eigen hand.*

### Gluren bij je burens

- \* Hoe kan een bezoek rond teamteaching iets opleveren? Verken welke scholen in je buurt al aan de slag zijn met teamteaching. Regel een bezoek. Praat met je collega's vooraf over wat je graag wil zien. Maak je vragen en verwachtingen ook duidelijk aan de school waar je op bezoek gaat. Bespreek achteraf samen met je collega's wat je kunt leren uit je bezoek.

Teamteachers komen soms ook samen in kleine **leergroepen of intervisiegroepen** om uit te wisselen over hoe zij teamteachen, over wat er werkt en waar ze tegenaan lopen.

Gaandeweg zoeken teamteachers soms ook **ondersteuning** van een collega intern in de school of een externe ondersteuner, bv. bij het plannen en voorbereiden van hun lessen in teamteaching, bij het overleggen tussen collega's, bij het reflecteren over hun samenwerking, bij het verwoorden van wat ze zelf nodig hebben om te kunnen samenwerken, enzovoort.

Teamteachers zijn ook dankbaar wanneer ze **concrete, praktische ondersteuning** van collega's krijgen. Die is zeker welkom bv. bij deeltijds teamteachen omdat een leerkracht dan op bepaalde momenten alleen staat voor een mogelijk extra grote groep leerlingen.

*Tot vorig jaar werden ze 1x maand een namiddag klasvrij gemaakt en zaten we een hele namiddag rond de tafel met de teamteachers (alle duo's samen) om op dat moment ook hun frustraties, hun vragen, positieve ervaringen te kunnen delen met de groep. Het was ook ons eerste jaar. We hebben ook gezegd 'wij zijn mee zoekende met jullie'.*



*Dat is het nadeel van het in de namiddag toch alleen te moeten doen, er is dan bv. wel veel verbeterwerk. Collega's springen bij waar mogelijk, zelfs de directie als het kan. Je voelt dat de collega's er zijn. Het zijn kleine dingen maar die doen wel deugd!*

Omdat communicatie en reflectie zulke belangrijke vaardigheden zijn in teamteaching vragen leerkrachten daarnaast naar **nascholing en vorming** op dat vlak; bv. over waarderend coachen, feedback geven, ...

### Succesvol samen onderweg: vrij kiezen voor teamteaching?

Kun je leerkrachten verplichten om te teamteachen? Leerkrachten kiezen het best vanuit een overtuiging om samen te werken. Ze hebben soms wat tijd nodig om te wennen aan het idee en om het concreet vorm te laten krijgen in hun klas en met die specifieke collega. Vooral praten over de visie van waaruit je als schoolteam kiest voor teamteaching is cruciaal. Zelfs leerkrachten die (in het begin) tegen het idee van teamteaching zijn, kunnen het meedenken en praten over de visieontwikkeling.



*Ik zei eerst nee. Ik stond al 32 jaar in het kleuteronderwijs, maar ik wist niets van het lager. Ik dacht dat ik dat niet zou kunnen. Mijn directie zei dat ik niet meteen moest beslissen. (Kleuterjuf die gevraagd werd om te teamteachen in het eerste leerjaar)*

Het gebeurt dat er in een schoolteam eerst slechts enkele leerkrachten starten met teamteaching, die leerkrachten die er zin in hebben. Geleidelijk aan worden andere collega's nieuwsgierig en springen ze mee op de kar, **maar elk op zijn tempo**.



*Ik heb niet zoiets van iedereen moet dat doen in een school. Daar ben ik volledig van afgestapt. Soms volgen collega's, anderen niet. Directies ergeren zich daaraan, maar als iets mensen tegenhoudt... Het idee dat iedereen mee moet doen, remt een schoolteam soms af. Ze denken dat iedereen er dan voor moet kiezen of niemand, en dan starten ze soms helemaal niet.*

In bepaalde omstandigheden hebben leerkrachten echter **geen keuze** of wordt een schoolteam min of meer gedwongen tot teamteaching door de context, bv. bij gebrek aan bijkomende leslokalen of bij een dalend aantal leerlingen. Dan is het zeer belangrijk dat er open en zorgzaam kan gesproken worden over de redenen om wel of niet te kiezen voor teamteaching. Collega's die drempels zien, voelen zich het meest geholpen door er over te kunnen praten en samen naar mogelijke oplossingen te zoeken.



*Ik ben dan blij als er een situatie ontstaat van 'zo kan het niet meer verder'. Dan vind ik het vooral belangrijk dat ze het willen proberen, een kans geven. Dat is voor mij de belangrijkste reden, maar ik heb ook geleerd door de jaren heen dat door structuren te veranderen, er soms veel meer verandert.*



## Succesvol samen onderweg: een professionele klik

Als leerkrachten in teamteaching beginnen samenwerken, dan is **'de klik'** tussen collega's belangrijk. Ze bedoelen hiermee dat het op één of andere manier goed moet aanvoelen tussen mensen. Het komt er dan eigenlijk vooral op aan dat **beide partners de samenwerking een kans willen geven**.

*Het eerste halfjaar was het proberen en zoeken. Daarna moesten we maar kijken naar elkaar en dan lukte het.*

Als het klikt, dan is de kans op positieve gevolgen van teamteaching groter, zowel voor leerlingen als voor leerkrachten. Teamteachers geven ook aan dat die 'klik' weliswaar altijd belangrijk is, maar dat het positieve effect ervan bv. bij interactief teamteachen nog duidelijker is, omdat collega's dan voortdurend in interactie met elkaar en met de klasgroep gaan tijdens het lesgeven.

*Als er een klik is tussen teamteachers die interactief teamteachen, dan spat de energie er gewoon vanaf. Ze hebben niet veel nodig. De lichaamstaal zit goed. Ze voelen het goed aan wanneer ze elkaar het best afwisselen.*

Het gaat dan wel om een professionele klik, niet om een vriendschappelijke. Teamteachers moeten **professioneel kunnen samenwerken**, ze hoeven geen beste vrienden te zijn. Meer nog, soms werkt het net nefast wanneer collega's ook op privé-vlak te close zijn omdat het dan bv. moeilijk kan liggen om open en eerlijk feedback te geven aan elkaar.

*De eerste reactie van mensen is niet altijd de beste voorspeller voor de samenwerking. Soms moet je mensen uitdagen om toch samen te werken, om het een kans te geven.*

*Soms blijkt het achteraf toch goed, hoewel ze nooit zelf voor elkaar zouden kiezen.*

*Als zorgjuf in teamteaching in verschillende klassen: Ik heb me bij iedereen welkom gevoeld dit schooljaar, maar bij de ene lukt het beter dan bij de andere.*

Een professionele klik houdt verder ook in dat teamteachers bereid zijn om elkaar te leren kennen, **elkaar sterktes te erkennen** en elkaar daarin te versterken. Het vraagt dat teamteachers de eigen kennis en routines in het lesgeven een stuk willen **loslaten** om samen nieuwe op te bouwen.



*Je moet bereid zijn om het frontale lesgeven af te bouwen en meer richting coöperatieve werkvormen, activerend lesgeven, enzovoort te gaan.*

Als het professioneel klikt, dan stellen collega's zich ook wederzijds **flexibel** op, bv. om lessen te wisselen in het rooster zodat teamteaching doelgericht kan ingezet worden in lessen waar het nodig is of om de co-teacher (tijdelijk) te wisselen van klasgroep wanneer de nood elders groter is.

Kunnen leerkrachten **vrij een teamteachingspartner kiezen**? Neen, meestal is dat niet het geval. Een 'blind date' blijkt gebruikelijker in schoolteams in Vlaanderen. Duo-partners worden met elkaar gematcht door directie of het team zelf. Collega's worden soms aan elkaar gekoppeld omwille van leerkrachtstijl, bepaalde vaardigheden, ervaringen of een specifieke expertise. Zo kunnen ze **elkaar complementair aanvullen**.





## Hoe kun je collega's matchen?

- \* Bespreek vooraf met je team wie beslist over de match van teamteachers en welke criteria hiervoor gelden.
- \* Breng samen met alle collega's de sterktes binnen je team in kaart. Gebruik deze informatie om mensen te matchen.
- \* Match geen beste vrienden, maar collega's die het professioneel met elkaar kunnen vinden.

Je kunt matchen op basis van gelijkenissen, namelijk collega's die sterk gelijkend zijn en elkaar versterken in hun gelijkenissen. Je kunt ook matchen op basis van verschillen door collega's samen te brengen die verschillen in persoonlijkheid, stijl of vaardigheden en elkaar versterken door elkaar aan te vullen. Een match op basis van gelijkenissen is aanvankelijk gemakkelijker in de samenwerking. Een match op basis van verschillen is niet de gemakkelijkste start maar heeft mogelijk meer kans op een rijke samenwerking.

De **realiteit** van een school **laat echter soms geen keuze** in hoe leerkrachten aan elkaar gematcht worden. Directie of schoolteams hebben bijvoorbeeld zelf ook niet alle vrijheid om collega's onderling te koppelen. Vaak hangen ze af van de scholengemeenschap of scholengroep bij het aanwerven en inzetten van personeel en dan lukt het niet altijd om enkel

mensen in hun team op te nemen die bewust kiezen voor teamteaching en de visie erachter.



*The right people on the right bus, dat is soms moeilijk binnen het onderwijs.*


*Toen mijn directie sprak over teamteaching, hoorde ik het bij mijn sollicitatie eerst donderen in Keulen, maar nu is het leuk om anderen hiervoor te motiveren.*

Bovendien is er in een bestaand schoolteam niet altijd de mogelijkheid om leerkrachten te 'matchen' omdat de keuze vaak beperkt is. Wanneer een kleinere school bv. kiest voor zorguren in de vorm van teamteaching, dan zal die ene zorgleerkracht teamteachen met verschillende klasleerkrachten.



Teamteachers die 'perfect' complementair zijn, bv. 'ik ben heel zorgend en mijn collega die brengt vooral structuur in de lessen', zouden kunnen vervallen in een vaste rolverdeling in de zin van 'elk doet waar hij goed in is'. Bespreek je sterktes en werkpunten regelmatig en **blijf elkaar** daarin **uitdagen**, zo blijf je je veelzijdigheid als leerkracht ontwikkelen.



 “Ik zou met 60, 70, 80% kunnen samenwerken, maar er zullen er altijd zijn waar het niet mee zal lukken...” Soms dreigt een samenwerking teveel als een **gedwongen huwelijk** aan te voelen. Het helpt om open en eerlijk met de teamteachers te praten over de manier waarop collega’s gematcht zijn en hoe dit voor hen aanvoelt. Het kan ook geruststellend zijn om te weten dat het voelen van **spanningen** niet vreemd is bij een startende samenwerking. Weet dat deze spanningen normaal, noodzakelijk en van tijdelijke aard zijn. Deze gevoelens toelaten en er over praten is vooral belangrijk.

### Succesvol samen onderweg: communicatie en reflectie over visie en lespraktijk

Communiceren en reflecteren zijn twee vaardigheden die op alle vlakken en op alle momenten van cruciaal belang zijn bij teamteaching. Het betekent **nadenken en praten over** wat je doet, over waarom je doet wat je doet, over hoe je het doet of over hoe het anders kan.

Met elkaar **communiceren en reflecteren is belangrijk voor, tijdens en na het teamteachen**. Het gebeurt het best zowel met het hele schoolteam en tussen teamteachers onderling, maar ook met leerlingen en met ouders.


Zowel prille starters als teamteachers die al enkele jaren samen voor de klas staan, moeten blijven communiceren en reflecteren. Samen praten en reflecteren is belangrijk voor teamteachers die zich goed voelen bij elkaar en evengoed voor collega’s die op een bepaald moment zeer gespannen samenwerken.

Waarom is het belangrijk? Samen praten, nadenken en je bedenkingen uitspreken is **nodig om tot een echte gedeelde lespraktijk te komen**. Heel wat van de professionaliteit van een leerkracht is niet zomaar zichtbaar of af te lezen uit wat er gebeurt in de klas. Collega’s die teamteachen en een klaspraktijk delen, die moeten hun professionaliteit als leerkracht expliciet maken aan elkaar. Dat is nodig om elkaar te leren kennen, om verwachtingen op elkaar af te stemmen, om samen nieuwe ideeën en praktijken te ontwikkelen en om te leren uit de samenwerking.



*Ik ben in september gestart met een nieuwe collega. Dat liep in het begin ok, maar niet zo ok als vorig jaar. De frustraties stapelden zich op, het potje liep over. Alles is er in één keer uitgekomen. Dan hebben we gezien dat communiceren heel belangrijk is. Maar we hebben erover kunnen praten. Dan besefte je dat het van twee kanten komt. Er is toch een dik half jaar overgegaan vooraleer we er waren. Niet dat het intussen niet gewerkt heeft hé!*

Terwijl elke teamteacher overtuigd is van het belang ervan, vindt ook elke teamteacher goede communicatie en reflectie **niet vanzelfsprekend**.

 Overleg tussen teamteachers gaat **vaak over praktische afspraken** (wie bereidt wat verder voor, wie zorgt voor welk materiaal, wie vult de rapporten in, ...). Het gaat hierbij om heel concrete elementen die vaak prioritair lijken om de volgende dag samen te kunnen lesgeven. Ze krijgen voorrang op abstractere zaken zoals 'jouw kijk op teamteaching'. Reflecteren over een voorbije les of om de samenwerking op zich te bespreken, kan soms gewoon niet meer. Toch zijn zaken als praten over de samenwerking of je visie op goed onderwijs minstens even belangrijk om samen voor de klas te staan.



*Wat reflectie ook moeilijk maakt is, je ziet niet altijd letterlijk dat je bv. aan visie aan het werken bent...*

*Je ziet wel dat mensen samen lessen voorbereiden.*



Collega's waarbij de samenwerking moeilijk loopt, zijn soms geneigd om net dan minder te overleggen of samen te reflecteren. Dan gebeurt het dat zorgen of frustraties onuitgesproken blijven of tegenover andere collega's in plaats van tegen de betrokken collega geuit worden. Om misverstanden en ergernissen te vermijden, kun je dan beter wel overleggen onder teamteachers en ook vaker dan wanneer er geen problemen zijn. Verander je wekelijks overlegmoment bv. tijdelijk naar een dagelijks overleg. Zo kun je als collega's **meteen uitspreken wat er is**. Je kunt ook samen beslissen om hulp in te roepen van een collega om je overleg tijdelijk mee te begeleiden. Het kan ook goed zijn om dit ook op te nemen met de leerlingen, want ook zij voelen spanningen tussen teamteachers aan. Teamteachers staan in hun samenwerking zo ook model voor de kinderen.



Het is goed om te weten dat **communicatie en reflectie** bij een **startend** teamteachingsteam **intenser** aanvoelt en ook meer tijd vraagt dan bij een team dat al een langere tijd met elkaar samenwerkt. De overlegtijd die je in de prille samenwerking extra investeert, brengt op termijn op omdat je fijner en efficiënter kan werken wanneer je beter op elkaar ingespeeld geraakt.



## Wat kan er helpen om toch ook tot reflectie te komen tijdens een overleg? Enkele tips

- \* Maak een agenda of vaste structuur voor je overleg, waar naast praktische zaken ook reflectie een plaats krijgt. Een voorbeeld:
  1. Welkom. Welke punten willen we bespreken? Hoeveel tijd hebben we hiervoor?
  2. Reflectie: hoe was onze vorige les? Wat was er goed? Wat liep er nog moeilijk? Waar kunnen we het best op letten?
  3. Voorbereiding van de volgende les: aan welke leerdoelen zullen we werken? Wat zijn de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van de leerlingen en de teamteachers? Welke modellen van teamteaching passen bij deze lesdoelen en klasgroep? Wie neemt welke rol op? Hoe groeperen we de leerlingen? Welk materiaal hebben we nodig? Wie werkt wat verder uit?
  4. Reflectie op de samenwerking: hoe verloopt onze teamteaching? Hoe voelt dit voor mij? Wat vind ik fijn? Waar heb ik moeite mee? Waar heb ik nood aan? Wat vind ik belangrijk?
  5. Afsluitend: Wat zijn de belangrijkste afspraken van dit overleg? Wanneer komen we opnieuw samen?

- \* Er bestaan verschillende reflectie-instrumenten met voorbeeldvragen. Die vragen kunnen helpen bij de reflectie, een voorbeeld:
  - Wat lukt ons al goed? Hoe kunnen we dit nog meer doen?
  - Wat is er nog moeilijk? Hoe kunnen we hierin nog groeien?
  - Wat is er hiervoor nodig?
- \* Je kunt vragen dat jullie (tijdelijk) begeleid worden door iemand bij het reflecteren. Iemand uit je schoolteam, bv. je zorgcoördinator of directie, of een externe collega, bv. een pedagogisch begeleider, een ondersteuner, ... kan de rol van moderator of supervisor op zich nemen.

## Waarover moet de communicatie en reflectie gaan? Over visie!

Wanneer je schoolteam of enkele leerkrachten eraan denken om te starten met teamteaching, dan kun je het best in gesprek gaan over je kijk op onderwijs. De bedoeling van zo'n gesprek is het vormen van een visie die alle collega's delen en dragen. Die visie is het vertrekpunt om je ideeën over teamteaching concreet uit te werken.



*Er is bewust gekozen voor teamteaching als meerwaarde voor kinderen en leerkrachten... dan mag je dat niet doorbreken om die uren ergens anders in te zetten om een zieke collega te vervangen. Soms kan het niet anders, maar zo weinig mogelijk.*

*Je kunt niet alles op papier zetten. Je reageert in een klas veel ad hoc, spontaan, op je gevoel. Je moet samen aanwezig zijn in de klas om hiervoor wat op dezelfde lijn te komen.*

Ernstige verschillen in visie zorgen voor conflicten tussen collega's. Daarom is een teamteachingsvisie die ontwikkeld en geschreven wordt met alle collega's samen zeer waardevol. Je kunt hier het best al aan beginnen nog voor leerkrachten effectief starten met teamteachen. **Een visie vormt vraagt tijd en gesprek.** Een volgende stap is het 'waarmaken' van die visie in je klas en in je school. Elke nieuwe samenwerking, elk team van teamteachers heeft op zijn beurt tijd nodig om zich die visie eigen te maken. Bovendien is een visie die echt leeft nooit helemaal af. Al teamteachend groeit je schoolteam, je leerlingen en ouders, en **zo groeit ook je visie.** Las regelmatig een overlegmoment in om opnieuw stil te staan bij je visie en hoe die aan het groeien is.




### Enkele hulpvragen om te praten over je visie op onderwijs:

- \* Hoe ziet 'kwaliteitsvol onderwijs voor elk kind' er uit? Wat vind jij hierin belangrijk?
- \* Wanneer kan een leerling het beste leren? Wanneer kun jij als leerkracht het beste leren? Wat is hiervoor nodig?
- \* Wat vind jij waardevol aan teamteaching? Waarom wil jij met teamteaching starten? Wat verwacht jij van teamteaching?
- \* Hoe zie jij de begeleiding van leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben als je met twee voor de klas staat?


### Waarover moet de communicatie en reflectie gaan? Over de lespraktijk

De communicatie en reflectie op de lespraktijk gaat over de lesvoorbereiding, de didactische aanpak, de structuur van een les, klasregels, klasmanagement en -organisatie en de evaluatie van de lespraktijk. Er wordt samen gesproken en gereflecteerd over de lesinhoud, de doelen, het thema, de specifieke onderwijsbehoeften in de klasgroep, de teamteachingsmodellen, de werkvormen, de groepeeringsvormen, enzovoort. Deze gesprekken en reflecties zijn in alle fasen van teamteaching belangrijk zowel bij de voorbereiding, de uitvoering als de evaluatie van je lespraktijk.

 In de praktijk gebeurt het dat teamteachers geen tijd vinden om samen af te stemmen over de geplande les. Bepaalde modellen lijken gemakkelijker ‘last minute’ toe te passen dan andere. Het interactief model werkt bv. bijzonder moeilijk **zonder gezamenlijke voorbereiding**, terwijl het ondersteuningsmodel soms wel zo gebruikt kan worden. In bepaalde omstandigheden (bv. je moet onvoorbereid een zieke collega in teamteaching vervangen) kan dit tijdelijk werken. Toch moet je beseffen dat je pas maximale winst kan halen uit teamteaching voor je leerlingen en leerkrachten als teamteachers het gesprek en de reflectie over de lespraktijk samen kunnen voeren.



*Ik heb leerkrachten die heel moeilijk communiceren, ik weet soms op voorhand niet wat er die dag te doen is. Bij de ene lukt dat wel, bij de andere niet...Ik sta daar dan in de klas. Soms doe ik wel mijn inbreng, maar spontaan, niet omdat we dat hebben voorbereid wie wat gaat zeggen. (een co-teacher aan het woord)*

 Wanneer collega's niet voltijds samen voor de klas staan, is het ook belangrijk om te bespreken **op welk moment** of voor welke lesdoelen de **teamteaching het best ingezet kan worden**. Vertrek van de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen en leerkrachten om te bepalen wanneer je het best met twee voor de klasgroep staat.



Hand- en werkboeken kunnen inspirerend zijn om je lespraktijk zinvol uit te werken. **Gebruik hand- en werkboeken altijd doelgericht**. Teamteaching vraagt een zekere flexibiliteit in lesdoelen, werkvormen, groepeeringsvormen, ... Het slaafs volgen van een methode laat geen flexibiliteit toe.



*Ik zeg altijd: Je moet je 's avonds altijd afvragen: kon ik dit ook alleen doen? Waar kunnen we de komende week de teamteaching het meest zinvol op inzetten? Want de tijd is beperkt. Het moet echt een meerwaarde zijn dat je met meerderen voor de klas staat, een meerwaarde voor de kinderen.*

*Eén keer per week zitten we samen om te bekijken waar de teamteacher zal ondersteunen. We bekijken bij welke les er ondersteund zal worden en verschuiven waar nodig in onze agenda, en ook het model van teamteaching en de groepsverdeling wordt bepaald: bv. groep opsplitsen, grote groep en differentiatiegroep,... we noteren het model ook in onze agenda.*



*Onze kleuterjuffen merken dat ze door themaloos te werken beter kunnen samenwerken. Je kunt directer inspelen op wat de kinderen aanbrengeen. Bijvoorbeeld wanneer onze kinderen interesse tonen voor water bij warm weer, dan wordt er doorgewerkt vanuit wat er precies leeft. Dat wordt niet doorgetrokken in alle hoeken zoals bij echte thema-uitwerkingen vroeger. Er leven verschillende thema's tegelijkertijd in de hoeken. De vlinderjuf bij teamteaching observeert waar interesses liggen. Elke juf is een keer vlinderjuf.*




Als je met twee of drie collega's samen verantwoordelijk bent voor een groep leerlingen, dan zie je beter en sneller de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen en leerkrachten. Dat kan **overweldigend** zijn. Je ziet ineens heel veel noden en ook heel veel mogelijkheden om er op in te spelen. Dan is het belangrijk om ook voor jezelf en voor elkaar te zorgen. Begin klein en kies één doel of onderwijsbehoefte tegelijk om aan te pakken met je collega's. Zo kun je het samen volhouden. Neem vooral de tijd om jullie aanpak en het effect ervan te evalueren.

## Succesvol samen onderweg: werken aan en in evenwaardigheid

Eén van de belangrijkste voorwaarden om goed te kunnen samenwerken in teamteaching is evenwaardigheid. Dat betekent **niet dat teamteachers precies hetzelfde doen of zijn maar wel dat ze ‘even’ waardig zijn in wat ze doen en zijn**. “Evenwaardig” is niet iets dat *je bent of niet bent*. Het gaat wel om het zich evenwaardig kunnen voelen in de samenwerking en daar naar handelen. En...het is iets waar je samen aan moet werken. Zeker bij een nieuw duo vraagt het tijd om te **bouwen aan een relatie van evenwaardigheid**, waarin teamteachers in alle **openheid** en met **vertrouwen en respect** met elkaar omgaan. Zo een relatie maakt het mogelijk dat collega’s daarna hun verwachtingen ten aanzien van elkaar durven uitspreken, dat ze kwetsbaar durven zijn bij elkaar, kunnen zorgen voor elkaar en ook durven zeggen waar het op staat.


### Let op voor de volgende valkuilen:

-  Directies of een beleidsteam willen soms graag één aanspreekpunt hebben, een hoofdverantwoordelijke voor een klasgroep. Soms is er sprake van een **hoofdjuh en hulpjuh**. Dat kan het opbouwen van een relatie van evenwaardigheid onder teamteachers tegenwerken. Denk goed na over hoe je communiceert over de teamteachers en hun klasgroep. Bespreek openlijk hoe evenwaardigheid onder collega’s ervaren wordt. Een verschil in omvang van taken of lestijden heeft geen effect te hebben op evenwaardigheid, zolang dit maar openlijk bespreekbaar is.
  
-  Bij co-teaching gebeurt het dat de gewone school verwacht dat “**de expert** het wel eens zal komen oplossen”. Die verwachting zo uitspreken, kan verlamrend werken op de ‘buitengewone’ collega. Zo een uitspraak gaat ook niet uit van evenwaardigheid. Bij co-teaching zijn er net twee experten die elkaar nodig hebben om elkaar’s expertise bruikbaar te maken in die specifieke context en voor die specifieke klasgroep. De samenwerking vertrekt het best vanuit een samen op zoek gaan, samen kennis en ervaring opdoen en zo samen werken aan kwaliteitsvol onderwijs voor elk kind.



*Het is niet zomaar ideetjes uitwisselen zoals met een parallelcollega. Je zit echt dicht op elkaars vel.*

*Vertrouwen in elkaar betekent ‘kunnen loslaten’. Met twee voor de klas betekent dat je niet alles zelf kunt doen of weten. Je collega is vaak met iets anders bezig, daar moet je in vertrouwen.*

 Wanneer een **ervaren collega** teamteacht **met een minder ervaren collega**, dan is het niet vreemd dat de ervaren leerkracht aanvankelijk het stuur wat meer in handen neemt. Na een periode van kennismaking met elkaar, met de leerlingen en met de klaswerking is het de bedoeling dat de beide collega's meer en meer samen sturen. Het gebeurt dat een duo te lang blijft hangen in de ongelijke rolverdeling van in de beginfase. De ervaren collega blijft altijd de touwtjes in handen houden en de minder ervaren collega ondersteunt altijd. Collega's voelen zich dan niet evenwaardig en soms sluipt er een soort hiërarchie in de samenwerking. Daar kunnen spanningen, stress of frustraties uit ontstaan. Daarom is het zo belangrijk dat teamteachers bewust wisselen in modellen en rollen.

Voor het gevoel van evenwaardigheid tussen collega's is het effectief delen van **taken en verantwoordelijkheden** bijzonder belangrijk. Het gaat er niet om dat elke teamteacher precies dezelfde taken of verantwoordelijkheden opneemt. Dat is bovendien niet altijd realistisch of zinvol. Bij deeltijdse teamteaching of co-teaching bijvoorbeeld werkt één leerkracht samen met collega's uit verschillende klasgroepen en dan is een gelijke verdeling niet mogelijk. Het is wel nodig dat beide partners het gevoel hebben dat taken en verantwoordelijkheden **samen, gedeeld gedragen** worden en dat zowel bij de voorbereiding, de uitvoering als de reflectie van teamteaching.

Concreet gaat het over samen dragen van verantwoordelijkheden die te maken hebben met: het voorbereiden van lessen en materiaal, het schrijven van de agenda, het evalueren van leerlingen, het schrijven van rapporten, het deelnemen aan leerlingenbesprekingen, het voeren van oudergesprekken, enzovoort. Bespreek met je partner hoe je de verantwoordelijkheid over deze taken kan delen. Het resultaat van deze gesprekken kun je vastleggen in een **samenwerkingsplan**.



*Onze leerkrachten die samen teamteachen in de groep van 2<sup>e</sup> en 3<sup>e</sup> kleuters hebben een aantal taken verdeeld die ze wisselen per week: één iemand houdt de agenda bij en er is 1 iemand die de briefjes voor het kleuterdagboek maakt.*

*Bij oudercontacten doet elke teamteacher de helft van de klas ofwel zijn beide teamteachers aanwezig in de klas en kiezen ouders op dat moment met wie ze in gesprek gaan.*

Een mooi bewijs van gedeelde verantwoordelijkheid in evenwaardigheid krijg je wanneer teamteachers spreken in de 'wij-vorm', het hebben over 'mijn klas is jouw klas' of 'onze klas'. In zo'n gedeeld gedragen samenwerking is er ook voor collega's, leerlingen en ouders geen verschil in rollen tussen de teamteachers zichtbaar.





*Het was onze klas, ik heb me nooit minderwaardig gevoeld. Ik mocht meteen dingen doen, mee beslissen... (kleuterjuf met leerkracht 1<sup>e</sup> leerjaar bij teamteaching in het 1<sup>e</sup> leerjaar)*

Zoals ook een samenwerking groeit, kan ook het delen van taken en verantwoordelijkheden evolueren. Naarmate collega's elkaar en de klasgroep beter kennen, kunnen ze ook meer of andere taken en verantwoordelijkheden opnemen. Daarom is het belangrijk om **het gesprek over de taakverdeling op regelmatige tijdstippen te herhalen**. Het is gezond om de taken of verantwoordelijkheden die iemand opneemt af en toe te wisselen tussen collega's. Bespreek, eventueel aan de hand van je samenwerkingsplan: in welke mate is deze verdeling van taken en verantwoordelijkheden ok voor mij? Hoe lukt het ons om deze taken op te nemen? Welke taken wil ik graag nog meer opnemen? Welke taken vind ik moeilijk om op te nemen? Wat zou mij hierbij kunnen helpen?



Het risico bestaat dat teamteachers de taken en verantwoordelijkheden vooral ver-delen onder elkaar, maar te weinig delen. 'Kijk jij voor die groep kinderen en ik voor de andere'. Dan gaat de meerwaarde van de samenwerking verloren. We moeten samen kunnen overleggen over wat kinderen nodig hebben, over wat we kunnen doen. Het is belangrijk om het SAMEN en niet NAAST elkaar te doen.

Voor bepaalde taken kan het efficiënt zijn dat slechts één van de twee teamteachers de taak effectief uitvoert. Maar net dan is het gesprek tijdens de voorbereiding en evaluatie over die taak cruciaal om tot een 'gedeelde' verantwoordelijkheid te komen.





## Succesvol samen onderweg: tijd om te plannen en overleggen



*Teamteaching neemt veel tijd, zeker als je het goed doet. Je moet in overleg gaan, reflecteren, samen plannen en voorbereiden. Dat verhoogt de werkdruk, maar als je met twee bent verlicht het ook net de werkdruk. Het heeft twee kanten.*

Het vraagt **tijd** om voortdurend te communiceren, te reflecteren en te werken aan die professionele klik en evenwaardigheid. Leerkrachten geven aan dat het niet altijd eenvoudig is om die tijd te vinden. In de praktijk zien we heel wat variaties van samen 'tijd' vinden:



*Wij overleggen één woensdagnamiddag elke twee weken. Mijn collega en ik, wij zitten elke middag een half uur samen. De parallelleerkrachten van elk leerjaar hebben wekelijks een overleg. Ik sluit bij elk overleg aan, maar enkel de eerste 20 min., om de belangrijkste zaken te bespreken, daarna werken de klasleerkrachten de details verder uit. (een zorgleerkracht die in verschillende klassen enkele uren in teamteaching staat met de betrokken klasleerkrachten)*

*Bij ons neemt de zorgcoördinator de klas over terwijl de teamteachers overleggen.*



### Enkele tips om 'tijd samen' te vinden:

- \* Leg vooraf samen vast wanneer en waar je zal overleggen en plannen. Je kunt dit moment het best vast inroosteren in je agenda.
- \* Samen overleggen en plannen gebeurt bij voorkeur op school. Het overleggen bij collega's thuis kan erg gezellig zijn, maar de kans is reëel dat dit niet haalbaar blijft en dat overleg- en plantijd helemaal verwatert op termijn.
- \* Bespreek op welke manier de lesuren van bv. lichamelijke opvoeding, muziek, levensbeschouwing, muzische vorming, ... benut kunnen worden als wekelijks overleg tussen teamteachers.
- \* Bekijk in welke mate speeltijden en middagpauzes benut kunnen worden voor korte, dagelijks terugkerende momenten van overleg. Bespreek zeker ook in welke mate dit realistisch en wenselijk is, zeker voor collega's die deeltijds teamteachen en in verschillende klassen staan.
- \* Bespreek welke lessen/lesonderdelen of andere gespreks- onderwerpen zeker gezamenlijke overlegtijd nodig hebben. Voor sommige punten volstaat het om kort een aantal werkafspraken te maken waarmee de teamteachers elk afzonderlijk aan de slag kunnen. Zo hou je meer tijd over om iets te doen wat je echt 'samen' moet doen, bv. reflecteren over de samenwerking.
- \* Spreek af via welke andere kanalen je het best communiceert buiten de klas en school (e-mail, telefoon, digitaal platform van de school, sms, ...).



*Ik heb advies voor meer middelen geformuleerd, ik vind het belangrijk dat het overleg tijdens de uren kan om overbeuraging te beperken, anders is het een struikelblok voor mensen.*

Verschillende leerkrachten en directies wijzen in deze discussie op de **meerwaarde van een schoolopdracht** in plaats van een lesopdracht voor leerkrachten. Nu botsen ze bij het zoeken naar overlegtijd vaak op de grenzen van de lesopdracht. Als teamteaching en het noodzakelijke overleg daarover hoort bij een schoolopdracht en dus 'binnen' de voorziene uren kan, is de kans op slagen groter.



*Maar wij co-teachers staan in zoveel klassen, dat wij bijna elke middagpauze overleggen. Je moet echt van hier naar daar lopen om te overleggen over de middag, en dat is ook niet ideaal. 't Is allemaal tussendoor en rap rap rap. Het gaat over verschillende lessen per dag en dat ten gronde samen voorbereiden, dat is echt onmogelijk.*

## Succesvol samen onderweg: continuïteit in de samenwerking

Naast 'tijd' is er zeker ook **continuïteit** nodig bij het teamteachen. Het gaat om voldoende kansen en momenten die lang genoeg duren om als teamteachers samen voor te bereiden, voor de klas te staan en te reflecteren. Het is belangrijk dat teamteaching niet te weinig, te kort of te versnipperd gebeurt.

*Eén uurtje hier, een half uurtje daar; twee maand met de ene collega, drie weken met de ander; ik doe aan co-teaching in drie scholen, in 6 klassen.*

*Je hebt meer aan elkaar als je meer uren bij elkaar staat. Collega's zullen ook veel rapper dingen overnemen van elkaar. Er is een verschil tussen ergens 6 uur of ergens full-time staan.*

Teamteachers hebben continuïteit nodig om elkaar en de klasgroep te leren kennen, om op elkaar afgestemd te geraken, om te wennen aan de modellen van teamteaching, om te experimenteren met groepeeringsvormen van leerlingen en om te groeien in de samenwerking. Hoe meer continuïteit, hoe meer kans op positieve gevolgen van teamteaching voor je leerlingen en je leerkrachten.

Continuïteit wordt bepaald door het **aantal uren** per schoolweek dat collega's in teamteaching samenwerken.

*Wij kiezen ervoor om ze zoveel mogelijk uren in de klas te zetten. Hoe meer je samen voor de klas staat, hoe waardevoller het wordt. Lang en veel samen, daar kiezen we voor. Een intense vorm dan zie je ze samen groeien, dat gaat beter dan afen toe eens een uurtje.*

*Wij zijn begonnen met telkens blokjes van 8 weken... in het begin was het altijd 2d/week, nu na de krokusvakantie is het 1d per week. Maar 1d per week is minder comfortabel en zinvol i.f.v. continuïteit.*

Continuïteit slaat ook op het feit dat collega's het best **een voldoende lange termijn** de tijd krijgen om samen te teamteachen. Het werkt positief wanneer teamteachers hun samenwerking over meerdere schooljaren kunnen opbouwen.

*Met een nieuwe collega voelt het soms als opnieuw beginnen. Ik heb dit jaar al drie nieuwe collega's gehad door zwangerschappen en dergelijke... dat is niet ideaal. Je hebt dan net het gevoel dat je op elkaar bent ingesteld en dan valt die weg... Ik word dan een beetje de hoofdjuh. Dat is niet altijd leuk, maar het is wel zo omdat ik de constante ben. Dat is die continuïteit.*

Continuïteit heeft ook te maken met het **beperken van het aantal verschillende klaspraktijken** waar een leerkracht deeltijds gaat teamteachen. Teveel verschillende samenwerkingen in teamteaching die tegelijkertijd lopen maken het o.a. moeilijk om gemeenschappelijke tijd voor overleg en planning te vinden en om de betrokken leerkrachten en leerlingen goed te leren kennen.



*Ik voel het enthousiasme in veel scholen, maar de middelen ontbreken om het enthousiasme vol te houden.*

*Ik vind het heel jammer dat we niet met een vast lestijdenpakket kunnen werken. Het schommelt veel. In kleine scholen kunnen 4 à 5 lestijden al een groot verschil maken. En dus moet je constant veranderen. Mensen zijn vertrouwd om samen te werken, maar als je het jaar later minder uren krijgt, dan valt die vertrouwde samenwerking weer uit elkaar.*

*Je voelt ook heel veel frustraties bij de collega's omdat ze niet weten wat het vervolg zal zijn. Kom je volgend jaar ook nog? Ga ik die ondersteuning ook krijgen als die moeilijke klas doorschuift? (over co-teaching)*

Ook op **niveau van de school** is een zekere continuïteit belangrijk. Wanneer je in je schoolteam meerdere jaren na elkaar ervaring met teamteaching kunt opdoen, wordt de kans groter dat collega's hun goede praktijken delen, leren van

elkaar en elkaar aanzetten om ook te teamteachen. Een grote bezorgdheid van directies en leerkrachten is dat tijdelijkheid van bepaalde ondersteuningsmiddelen of een beperkt en fluctuerend lestijdenpakket de continuïteit van teamteaching hypothekeert.

Ook **voor leerlingen** werpt continuïteit zijn vruchten af: leerlingen die jaar na jaar onderwijs krijgen in teamteaching, zijn beter gewend aan deze manier van lesgeven. De kans op positieve effecten, bv. op leerwinst en welbevinden wordt op die manier groter.



*Als er in elk leerjaar geteamteacht wordt, dan zijn kinderen het gewoon van in de kleuterklas. Dan zitten die gedragsvoorwaarden en organisatievoorwaarden vast en kun je elk jaar opbouwen. Nu hebben wij scholen waar in het 5de leerjaar wordt geteamteacht, maar in het 4de l.j niet, dus die leerkracht moet in september alles opbouwen, van gedrag tot organisatie.*



## Succesvol samen onderweg: infrastructuur

Aangepaste infrastructuur, zoals een grote klasruimte of aanpalende ruimtes die via grote deuropeningen met elkaar verbonden kunnen worden, is handig wanneer je met meerdere leerkrachten en eventueel grotere klasgroepen werkt. Zeker voor bepaalde modellen en groepeeringsvormen is extra ruimte of de mogelijkheid om de klasindeling vlot te veranderen nuttig.

*“ Als leerkrachten starten met teamteaching, dan moet de infrastructuur er ook zijn om het zo optimaal mogelijk te laten verlopen, vond ik. Wij hebben gezorgd voor twee aanpalende lokalen en hebben meteen een dubbele deur gestoken zodat zij met de deur open of de deur gesloten kunnen werken. En ook al was dat niet begroot, als directie vond ik dat wel belangrijk.*

In sommige scholen is het (nog) niet gelukt om de infrastructuur aan te passen, maar dat houdt hen niet tegen om te teamteachen.

*“ Ik vind dat niet altijd een belemmering. Wij zaten vroeger in een oud herenhuis, in kamers. Als wij dan met twee groepen en twee leerkrachten samen lesgeven, dan stond de ene in het deurgat en de andere aan de schouw en de kinderen moesten zich draaien. Maar dat ging wel. Niet voor constant, maar je kunt het wel organiseren. Ruimte doet er niet toe als je goed georganiseerd bent.*

Schoolteams denken ook **creatief** en gaan aan de slag met de middelen en mogelijkheden die ze hebben. Ze gebruiken de gang als extra ruimte, houden rekening met ruimte en werkvoornemen bij het aankopen van klasmeubilair en ander materiaal of breken zelf een deel van de muur uit tussen 2 klassen.



*We hebben nu lessenaars gekocht die aan elkaar hangen. Die nemen 10 cm minder plaats in dan aparte lessenaars. Dat zijn zulke kleine dingen.*

*Wij hebben 3 aparte lokalen voor 1 grote leeftijdsgroep kleuters in teamteaching, maar in elk lokaal zitten er andere hoeken. Zo hebben we meer mogelijkheden.*

*Wij werken met miniklasjes in het lokaal zelf, met kasten als tussenmuren.*

## Succesvol samen onderweg: de leerlingen in de groep

De groepssamenstelling, het aantal leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en de aard van die onderwijsbehoeften hebben ook een invloed op de resultaten van teamteaching. Het is goed om bewust na te denken over hoe een klasgroep vorm krijgt en op welke specifieke onderwijsbehoeften er in een groep ingespeeld moet worden door de teamteachers. Schoolteams vertellen dat ze hier zoveel mogelijk rekening mee houden, bv. bij het inzetten van deeltijds teamteachen. De onderwijsbehoeften van leerlingen bij bepaalde lessen of lesdoelen zijn richtinggevend om de planning van bv. ondersteuning via co-teaching op te maken.



*Dat was een groep van 23 en eigenlijk had je liever een andere groep van 30 gehad dan die groep. Een groep met heel veel problematieken en leerlingen die constant de grenzen aftasten, maar echt in uitersten. Dan gaat het over klassamenstelling, niet over de teamteachers.*

*Je moet echt kijken naar welke kinderen er in de klas zitten en of de teamteaching effectief kan zijn.*

Sommige scholen kiezen heel expliciet voor leeftijdsgroepen, andere voor leeftijdsoverschrijdende groepssamenstelling of classe unique.

*Dat is bij ons ook gegroeid door het teamteachen. Vroeger waren onze klassen nooit leeftijdsoverschrijdend gemengd, maar nu doen we dat wel. Om de twee jaar worden onze groepen eens gemengd. De heterogeniteit moet bewaard blijven over de verschillende groepen.*

Een aantal leerkrachten geven aan dat teamteaching vlotter verloopt naarmate leerlingen kunnen zelfstandig werken of samenwerken. Tegelijk vertellen teamteachers dat leerlingen die al enkele opeenvolgende jaren teamteaching krijgen **zelfstandiger** zijn: ze zijn het gewoon om de klas binnen te komen en onmiddellijk bij een bepaald groepje te gaan zitten of het nodige materiaal te nemen, enzovoort. Uit literatuurstudie blijkt dat teamteaching ook kan zorgen voor meer betrokken leerlingen met beter gedrag tijdens de lessen.

*Het gaat niet alleen om de modellen op zich, maar ook in welke mate leerlingen samenwerkend leren en zelfstandig werken al beheersen om bepaalde modellen toe te laten.*

## Succesvol samen onderweg: in dialoog met ouders en leerlingen

Teamteaching is een manier om aan goed onderwijs te werken. Goed onderwijs maak je waar in samenwerking met ouders en leerlingen. Ook bij teamteaching is de **dialoog** met ouders en leerlingen erg nodig. Leg hen uit waarom je kiest voor teamteaching op de hele school of in bepaalde klasgroepen. Maak duidelijk hoe je dit praktisch organiseert. Vertel ook hoe de leerkrachten in teamteaching of co-teaching leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften extra zullen begeleiden. Ouders en leerlingen kunnen zich soms moeilijk een beeld vormen van hoe het eraan toe kan gaan in een teamteachingsklas. Je kunt het best luisteren naar de vragen en in gesprek gaan over de drempels die ouders zien.

*Je moet van in het begin in dialoog gaan met je ouders en leerlingen. 'Hoe zien wij dat, waarom doen wij dat, waarom die klas...?' Dan vermijd je problemen zoals 'in deze klas zitten toch ook leerlingen met noden, waarom is er in die klas dan geen co-teaching?'*



## Succesvol samen onderweg en VIEREN

De **betrokkenheid en de steun van directie en het hele schoolteam** kunnen het verschil maken voor teamteaching. Het is waarschijnlijk de belangrijkste succesfactor op schoolniveau. Heel wat van de eerder genoemde randvoorwaarden worden gestimuleerd en gefaciliteerd door een steunende schoolleiding en het hele team.



*Onze directie motiveert ons om te experimenteren met teamteaching.*

*Onze directie heeft ervoor gezorgd dat we wekelijks tijdens de muziekles lesurij zijn en kunnen overleggen.*

*De directeur stimuleert ons om te reflecteren over onze samenwerking.*

*Onze zorgco is onze kritische vriend en helpt ons om elkaar feedback te geven.*

*Er wordt op onze personeelsvergadering met het hele team uitgewisseld over de klassen met teamteaching.*

Leerkrachten vinden het belangrijk dat ze het **vertrouwen** krijgen van hun directie, dat ze teamteaching mogen uitproberen en daarbij fouten mogen maken om uit te leren. Een **schoolcultuur van open communicatie en feedback** werkt stimulerend voor leerkrachten. Omgekeerd inspireren collega's ook het ruimere schoolteam wanneer ze binnen hun duo elkaar feedback durven geven en zo leren van elkaar. Als een **olievlek** kunnen zich langzaam kleine en grotere ideeën verspreiden en vermenigvuldigen binnen het team, en ook daarbuiten.



*Het is een proces dat met vallen en opstaan gebeurt. Je mag niet de verwachting hebben dat alles goed loopt. Niet alles loopt goed. Het zet ook dingen in beweging, en dat is ook een implicatie. Wees je ervan bewust dat je een proces van verandering in gang aan het zetten bent, met dalen en bergen, dat ruimer gaat dan je klas.*



*Teamwork makes the dream work.<sup>1</sup>*

<sup>1</sup> Vandevelde, M. (2017). *Co-teaching op school. De kracht van samen*. Brussel: Politeia.



Tot slot, het samen onderweg zijn met teamteaching kan best uitdagend zijn, de weg kan lang lijken en de bestemming nog veraf. En toch, bij een steile bergop of felle tegenwind vind je wel een wegwijzer die je weer vooruit kan helpen. Bij elke valkuil zijn er ook weer stapstenen. Wat onderweg het allerbelangrijkste blijft, dat is af en toe even halt te houden om **samen successen te vieren**. Neem met je collega en met je team de tijd om te benoemen wat er goed gaat en om daar blij mee te zijn, want successen vieren dat geeft energie tot op het einde van de rit.



*Ik ben trots dat..., het is een succes want..., dit hebben we goed aangepakt door..., hier ben ik fier op..., ik ben blij dat dit zo gelopen is want..., ik ben enthousiast over..., ik verheug mij al op deze les want..., bedankt voor de toffe samenwerking, ik vond het fijn om dit met jou te kunnen doen, ...*

## Tijd voor een tussenstop:

Succesvol samen onderweg:

- \* *professionalisering en ondersteuning*
- \* *urij kiezen voor teamteaching?*
- \* *een professionele klik*
- \* *communicatie en reflectie over visie en lespraktijk*
- \* *werken aan en in evenwaardigheid*
- \* *tijd om te plannen en overleggen*
- \* *continuïteit in de samenwerking*
- \* *infrastructuur*
- \* *de leerlingen in de groep*
- \* *in dialoog met ouders en leerlingen*
- \* **SUCCESSEN VIJFEN**





---

## 6. Compagnons de route: bronnen en gidsen

---

Deze leidraad werd gemaakt als deel van het onderzoek naar teamteaching in opdracht van het Ministerie van Onderwijs en Vorming, onder het Steunpunt voor Onderwijsonderzoek. Mieke Meirsschaut en Ilse Ruys zijn de enthousiaste **gidsen** onderweg.

*Mieke Meirsschaut is onderzoeker en docente aan de Arteveldehogeschool. Ze is er al jaren betrokken in praktijkgerichte onderzoeksprojecten. Rode draad in deze onderzoeken zijn telkens leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften én de opdracht van leerkrachten om daar zo goed mogelijk op in te spelen. In een doctoraatsonderzoek verdiepte ze zich in de moeder-kindinteractie bij jonge kinderen met een autismespectrumstoornis. Mieke geeft ook les binnen de opleidingen Bachelor na bachelor in het onderwijs: buitengewoon onderwijs, Bachelor na bachelor in het onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren en Bachelor na bachelor in het onderwijs: schoolontwikkeling. De vragen en zorgen van haar studenten zetten haar aan tot nieuw onderzoek.*

*Ilse Ruys is als docent, onderzoeker en stageverantwoordelijke verbonden aan de opleiding leraar kleuteronderwijs van de Arteveldehogeschool. Ze deed eerder een doctoraatsonderzoek naar de competentieontwikkeling van studenten in de lerarenopleiding met betrekking tot het gebruik van samenwerkend leren in hun klaspraktijk. Op vlak van onderzoek naar teamteaching was zij in 2013-2014 projectverantwoordelijke van 'Op stage met twee effectief leren' ([inteamindeklas.weebly.com](http://inteamindeklas.weebly.com)), een samenwerking tussen Arteveldehogeschool, Hogeschool Gent en Hogeschool West-Vlaanderen gefinancierd door het toenmalige Expertisenetwerk van de AUGent.*

De leidraad is gebaseerd op tal van nationale en internationale bronnen die eerder verwerkt werken in een literatuurstudie. Interessante referenties kunnen geraadpleegd worden in de literatuurstudie, die gratis te beschikbaar is via de website van het Steunpunt Onderwijsonderzoek. ([www.steunpuntsono.be](http://www.steunpuntsono.be))

De literatuurverwerking werd verder aangevuld en verfijnd vanuit het perspectief van het Vlaamse basisonderwijs dat in kaart werd gebracht via focusgroepen. Meer informatie daarover is terug te vinden in het methodologisch addendum bij deze praktijkbrochure, dat eveneens te raadplegen is via de website van het Steunpunt Onderwijsonderzoek.

*Meirsschaut, M., & Ruys, I. (2017). Teamteaching: Wat, waarom, hoe en met welke resultaten? Een verkenning van de literatuur. Eindrapport literatuurstudie. Gent: Steunpunt onderwijsonderzoek.*

*Meirsschaut, M. & Ruys, I. (2017). Methodologisch addendum bij de praktijkbrochure: "Teamteaching: samen onderweg. Een leidraad voor de praktijk." Gent: Steunpunt onderwijsonderzoek*



---

Langs deze weg willen we ook graag een aantal van onze **mede-reizigers bedanken**: onze promotor Kaat Delrue, de leden van onze interne adviesgroep, Melissa Tuytens en Geert Devos als SONO-coördinatoren en de leden van de opvolgingscommissie SONO.

Tot slot, dankzij het engagement van verschillende directies, zorgcoördinatoren, leerkrachten, onderzoekers en begeleiders<sup>1</sup> kregen we inzicht in de praktijken van teamteaching in het Vlaamse basisonderwijs.

**Een grote dankjewel voor jullie bijdrage!**

---

<sup>1</sup> We noemen hen hier niet bij naam omwille van anonimiteitsgaranties in het onderzoek.



